

HÓMO

NO

informatieblad
TILBURG-MATAGALPA

- Ontoegankelijke Ortega boekt wel resultaten • Tolerancia Cero • Arte con niños •
- Spiegeltje, spiegeltje van de Stedenband • Samen staan we sterk • De roep van Matagalpa •

Redactioneel

¡Cómo No!, het informatieblad over de stedenband, wordt uitgegeven door de Stedenband Tilburg-Matagalpa.

¡Cómo No! verschijnt vier maal per jaar met een oplage van 800 exemplaren.

Voor een gratis abonnement kunt u zich wenden tot de Stedenband Tilburg-Matagalpa:

Adres: Spoorlaan 346
5038 CC Tilburg

Tel: 013-5368706

E-mail: stedenband@tilburg-matagalpa.nl

Giro: 2783514

Web: www.tilburg-matagalpa.nl

Redactie

Marian van Stiphout

Toon Oomen

Miranda van der Klaauw

Ans Scheffers

Adje van Hirtum

Monique van de Sande

Lay-out

HD ontwerp • Tilburg • www.hdontwerp.nl

Met medewerking van

Johan Biemans

Maud Colsters, Milou van Rossum en Rein van de Wouw

Miguel Diaz Ruiz

Herman Fitters

Marleen Groenland (en Joost)

leerlingen Beatrix College

Lysanne Rinzema

Theo Snels

Jaques Weijters

Wieneke, Rosalie, Martijn en Jesse

en de Hormiguitas

Foto's voorpagina

rozenactie tijdens Tilburg Ten Miles

Harri Aarts

Fotobewerking

Francine van Werde

Drukwerk

Drukkerij Mezclado

Afwerking

de Bundel

ISSN: 0920 2315

Grote getallen

De kranten stonden de afgelopen tijd bol van woorden als vrije val, kelderen, afgrond, ravijn ... koersen kelderen, banken vallen om en de economie scheert langs de afgrond. Met de dag werd de val groter, de afgrond dieper en hoe dieper de afgrond hoe hoger de getallen werden: 1, 7 miljard, 20 miljard, 700 miljard, 2.000 miljard - of is dat 2 biljoen? Miljoen, miljard, biljoen, biljard, triljoen, triljard ... om verwarring te voorkomen werden de getallen uiteindelijk in cijfers uitgeschreven: 'bankverlies 6.000.000.000.000', 'de Europese Unie wil zo nodig 2.000.000.000.000 euro in banken en verzekeraars steken' en 'Wouter Bos gaat 20.000.000.000 uitdelen'.

Een paar weken terug zag ik in de bioscoop een klassieker: The Raven van Roger Corman, naar het gelijknamige gedicht van Edgar Allan Poe. Er komt een scène in voor waarin een zeer jonge Jack Nicholson op een koets als bezeten rakelings langs een akelig steile afgrond raast. Brrr ... straks lagen daar in de diepte onze economie, onze banken, ons verzekeringsgeld, onze pensioenen en ons spaargeld. Je zou er slecht van gaan slapen.

Tussen alle ellende door evalueerden de wereldleiders eind september de strijd tegen de armoede. Wat blijkt? Van de plechtige belofte dat in 2015 de extreme armoede is gehalveerd komt niet veel terecht, de Millenniumdoelen zijn nog lang niet in zicht. Rijke landen komen hun beloften op het gebied van armoede- en hongerbestrijding niet na. Volgens experts op de internationale conferentie tegen honger die vorige week in Dublin plaatsvond, zal het aantal mensen dat honger lijdt groeien van 920 miljoen naar 970 miljoen. 'Op één dag sterven in de derde wereld tienduizend kinderen aan ondervoeding en die tragedie is minstens zo erg als het omvallen van een bank.' Dat zei Kofi Annan tijdens die conferentie. Ik vraag me met Annan af of het feit dat dit jaar miljoenen mensen zullen sterven ten gevolge van armoede minder aandacht waard is dan de kredietcrisis. Ik ben bang van wel. Maar zou hier iemand van wakker liggen?

Marian

Inhoud

Ontoegankelijke Ortega boekt wel resultaten	Miranda van der Klaauw	3
Tolerancia Cero	Miguel Diaz Ruiz	5
Arte con niños	Maud Colsters, Milou van Rossum, Rein van de Wouw	6
Wow	Marian van Stiphout	7
Nie-kaa-whatever	Lysanne Rinzema	8
Spiegelkje, spiegeltje van de Stedenband	Herman Fitters	9
Samen staan we sterk	Miranda van der Klaauw	11
De roep van Matagalpa	Jesse, Martijn, Wieneke en Rosalie	12
Maan is een fontein	Hormiguitas	14
¡Hola Popo, hola Marleen!	Marleen Groenland (en Joost)	16
Zondag in Matagalpa	Theo Snels	18
Wat weten we nou eigenlijk van Nicaragua? [7]	Jaques Weijters	20
Nicaragua Nu!	Johan Biemans	22
Gerealiseerde projecten in 2007	Miranda van der Klaauw	23
Kort Nieuws		25
Dé foto van ¡Cómo No!	Louise Donjacour	28

Ontoegankelijke Ortega boekt wel resultaten Ambassadeur Grijs over Nicaragua

Begin september was de heer Grijs, ambassadeur voor Nederland in Nicaragua, in Nederland. Hij maakte graag tijd vrij voor een afspraak in Utrecht met vertegenwoordigers van stedenbanden. Daar schetste hij hoopvolle zowel als zorgelijke ontwikkelingen.

'De armoedebestrijding in Nicaragua gaat vooruit; het beleid is beter dan het was en op de ministeries zitten meer capabele mensen. Er worden resultaten geboekt in diverse sectoren en met betrekking tot meerdere Millenniumdoelen, onder andere op het gebied van moedersterfte. Met dank aan Cubaanse artsen die op het platteland actief zijn en daar Casas Materna opzetten. Ook de abortus op medische indicatie (officieel verboden) lijkt soepeler te worden toegepast. De regering scoort zeer positief op alle indicatoren die wij gebruiken voor de controle op de begrotingssteun die Nicaragua van Nederland (en een aantal andere Europese landen) krijgt.

Slecht signaal

Bestuurlijk gezien zijn er echter zorgen en is het beleid van Ortega teleurstellend. Er is geen onafhankelijke rechtspraak; benoemingen van rechters zijn politiek. Rechters lijken wel beter geschoold dan eerst. Daarnaast wordt niet aan de basisregels voor een democratisch bestuur voldaan. Onlangs zijn twee partijen uitgesloten van de verkiezingen (voor burgemeesters en gemeenteraden, in november van dit jaar), terwijl er andere partijen waren die ook procedurele fouten hadden gemaakt. Het was dus een politieke keuze om deze twee partijen (de linksprogressieve MRS en de rechtsconservatieve PC) uit te sluiten, ten gunste van de twee grote partijen die de macht onderling hebben verdeeld door middel van een pact: het sandinistische FSLN en de liberale PLC. Met andere woorden, de Kiesraad is niet onafhankelijk. Voor de kiezers is dit natuurlijke een heel slecht signaal en het zal nog moeten blijken wat het effect ervan is.

Ortega is niet erg toegankelijk. Hij mag dan de president van het volk lijken met zijn rondreizende circus, zijn vrouw controleert alle communicatie. Er zijn maar weinig mensen die direct toegang hebben tot de president. Wij als ambassade moeten zaken doen met een van zijn ministers, maar ook niet alle ministers hebben direct toegang tot Ortega. Wij kunnen onze zorgen dus niet rechtstreeks uitspreken.

Pragmatisch

Nieuw onder Ortega zijn de Volkscomités (CPC's) die mogen controleren of armoedebelief inderdaad wordt uitgevoerd. Sommige mensen zijn bang dat dit gaat lijken op de comités uit de revolutionaire jaren tachtig, maar ik maak me niet zo druk om deze ontwikkeling. Ze sluiten goed aan bij de lokale structuur en doen goed werk. Het is nog wel even afwachten wat er gebeurt na de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen, pas dan zal blijken hoe de invloed van de president en zijn sandinistische partij doorwerkt naar de departementen en de gemeenten. Over het algemeen merkt men buiten de hoofdstad weinig van alle discussies >>

ambassadeur, dhr. Lambert Grijs
foto: Nederlandse Ambassade te Managua

Ortega en Chávez
foto: internet

cartoon uit *La Prensa* met Ortega en Murillo over absolute macht

en toestanden in Managua. In de gemeenten blijken coalities wel te werken. Misschien dat de ambassade haar aandacht ook beter zou kunnen verschuiven naar de lokale overheden, daar zijn we nu over aan het nadenken.

Het is moeilijk om precies in te schatten wat Ortega nu eigenlijk wil. Hij rijdt langs het ravijn en oogst veel kritiek, wat weinig constructief is. Ortega lijkt een op macht beluste president geworden en zijn beste vrienden zijn nu de Verenigde Staten. Het buitenlandbeleid is vooral pragmatisch: iedereen die iets brengt is welkom. Wij zijn degenen die ontwikkelingssamenwerking complex maken, maar aan de andere kant kun je ook zeggen dat de diverse vormen van samenwerking elkaar aanvullen. De een financiert een weg, de ander draagt kennis over. Gelukkig worden de relaties met Nederland en de stedenbanden gekoesterd, dat merk ik in mijn contacten met burgemeesters en delegaties. Er is veel waardering voor de uitwisseling van kennis en expertise via de stedenbanden. Daarnaast is het zo dat het draagvlak voor de formele ontwikkelingssamenwerking (door de grote organisaties) afneemt, terwijl dat voor de particuliere initiatieven toeneemt. Jullie werk wordt dus steeds belangrijker.'

Miranda van der Klaauw

cartoon uit *La Prensa* over Volkscomités (CPC's) als paard van Troje

Verkiezingen

Op zondag 9 november aanstaande zijn er gemeenteraads- en burgemeestersverkiezingen in Nicaragua. In de meeste gemeenten gaat de strijd tussen de twee grootste partijen: het sandinistische FSLN en de liberale PLC. Opvallend in Matagalpa is de kandidatuur van Sadrach Zeledón Rocha, die al twee keer eerder burgemeester van de stad was, voor het laatst van 2000 tot 2004. Hij maakte zich in die periode zeer populair, wat de kans op zijn herverkiezing vrij groot maakt.

Daniel Ortega en zijn vrouw Rosaria Murillo
foto: internet

Tijdens de verkiezingscampagne in 2006 hanteerde het FSLN als leuzen onder meer Desempleo Cero (werkloosheid nul), Analfabetismo Cero. Bij het aantreden van de tweede regering onder leiding van Daniel Ortega lanceerde men een aantal programma's die de armoede zouden verminderen. Programma's als Hambre Cero (honger nul) en Usura Cero (woekerpraktijken nul) moesten vooral arme vrouwen de kans geven hun levensomstandigheden te verbeteren. Vrij snel na zijn aantreden lanceerde Ortega nog een ander onderdeel van zijn beleid, nergens genoemd in het programma van de regering van 'Reconciliación y Unidad Nacional' maar steeds duidelijker aanwezig: Tolerancia Cero ...

Ten gevolge van het politiek en economisch wanbeleid van de regering Ortega in de tachtiger jaren en de door de VS tegen het land ingestelde boycot en gefinancierde oorlog, kwam een groot deel van de Nicaraguanen in problemen. Dat werden ernstige problemen na het aantreden van de regering van doña Violeta in 1990: de economie moest gezond worden gemaakt en dat ging ten koste van de mensen. Werkloosheid, weinig geld voor gezondheidszorg en onderwijs waren onder meer de gevolgen waaraan de latere regeringen weinig aan konden/wilden veranderen.

Nuttig

Na zestien jaar neoliberal beleid waren in 2006 veel mensen werkloos en een aanzienlijk deel leefde in armoede. Dus had het weinig zin aan deze mensen in verkiezingscampagnes duidelijk te maken dat het neoliberal beleid zo nuttig was voor hen. Nee, om de verkiezingen te winnen vertel je hen dat je een einde zal maken aan de werkloosheid, aan de slechte gezondheidszorg en dat als we allemaal samen werken alles beter zal worden. Een meerderheid van de Nicaraguaanse stemgerechtigde bevolking geloofde Ortega niet, zij hadden hem eerder meegemaakt als president. Maar toch won Ortega, met 38 procent van de stemmen, de verkiezingen in 2006 en in januari 2007 begon hij met de uitvoering van zijn beleid. Dat pakte anders uit dan beloofd in de campagne: het financieel-economisch beleid behoefde net als tijdens de neoliberale regeringen goedkeuring van het IMF en dat leverde beperkingen op voor het te voeren sociaal beleid. Maar er was wel een verbetering van het sociaal beleid: onderwijs en gezondheidszorg werden gratis en men begon met het opzetten van programma's als Hambre Cero. Dit gebeurde in samenwerking met niet-gouvernementele organisaties, die ook actief zijn op het platteland. Vanwege op dat moment onduidelijke redenen hield de regering bij de uitvoering van Hambre Cero de ngo's buiten de deur en kregen de Consejos de Poder Ciudadano een belangrijke plaats in het geheel. Deze Consejos (kortweg CPC's) zijn opgezet door het FSLN en officieel dienen zij ter versterking van de deelname van de bevolking bij het bestrijden van de armoede. Hoewel er in het land ervaringen van verschillende aard zijn met deze CPC's, is het duidelijk dat zij aangestuurd worden door Ortega's echtgenote Rosario Murillo en in het leven zijn geroepen om de invloed van het FSLN op plaatselijk niveau te versterken, als tegenwicht tegen de ngo's (de zogeheten *sociedad civil*). En dat ze leden van het FSLN bevoordelen. Er is dus geen sprake van een initiatief om gezamenlijk met andere organisaties de armoede te bestrijden, zoals je zou verwachten van een regering van Nationale Eenheid en Verzoening, neen, armoedebestrijding werd voor de regering een partijaangelegenheid.

Ook op nationaal niveau kregen de CPC's invloed doordat ze tot lid werden gebombardeerd van de Nicaraguaanse uitgave van de SER (CONPES geheten). Feitelijk namen ze de plaats in van de vertegenwoordiging van de *sociedad civil*, want die werd niet meer uitgenodigd voor de vergaderingen van de CONPES.

Tweepartijstelsel

In de loop der tijd veranderde deze *low intensity war* tegen de *sociedad civil* steeds meer in een openlijke oorlog doordat men deze organisaties beschuldigde 'betaalde agenten van het imperialisme' te zijn, behorende tot de 'oligarchie en bourgeoisie'. Ook politieke partijen moesten er aan geloven en via een actie van de Hoge Kiesraad verloor een viertal van deze partijen -op totaal oneigenlijke gronden- hun rechtspersoonlijkheid zodat, zij niet meer kunnen deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen in november dit jaar.

De liberale kandidaat Eduardo Montealegre, die een eigen beweging had opgericht omdat hij niets met Arnoldo Alemán, leider van de liberale partij PLC, te maken wilde hebben, werd door de Hoge Kiesraad (gedomineerd door leden van FSLN) uit die beweging gezet. Om toch in de verkiezingsrace te blijven zag Montealegre zich gedwongen kandidaat te worden namens de PLC.

Het voorafgaande moet worden gezien in het licht van het streven van Ortega en Alemán een tweepartijstelsel te vestigen in Nicaragua. De grondslag daarvoor legden de twee leiders bij het sluiten van hun *pacto*, waarbij er onder meer voor werd gezorgd dat de leiding van Hoge Raad, Algemene Rekenkamer, Hoge Kiesraad en het Openbaar Ministerie uitsluitend uit leden van de partijen FSLN en PLC zou bestaan. Deze organen functioneren in dienst van de partijbaas, niet op basis van wetgeving.

Aangezien men bij de vestiging van het twee partijstelsel geen kritische geluiden kan hebben vanuit de samenleving werden ook de kritische media (kranten, tv- en radiostations) aangevallen. Niet alleen met woorden, maar ook en vooral door voor publiciteit geen gebruik te maken van deze media. Dat betekende een flinke financiële strop.

Dreigen

En tenslotte bleef er dan nog één stem over die moest worden onderdrukt: de donoren. Naarmate het volslagen gebrek aan tolerantie van de regering Ortega steeds duidelijker werd, liet een aantal vertegenwoordigers van de organen en landen die jaarlijks meer dan 500 miljoen dollar aan Nicaragua geven, kritische geluiden horen. Naar aanleiding van het ontnemen van de rechtspersoonlijkheid van een aantal politieke partijen liet men weten deze beperking van politieke vrijheid te betreuren. De reactie van de regering was dreigen met het uitzetten van de diplomaten en roepen dat ze hun 'kruimeltjeshulp' konden houden. De donoren waren strontvliegen, koloniale, duivels en natuurlijk agenten van het imperium (de VS). Ook beschuldigde Ortega de diplomaten van inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Ortega 'vergeet' dan even dat er tijdens de strijd tegen dictator Somoza vele buitenlanders meevochten met het FSLN, dat Cuba militaire instructeurs stuurde, enzovoort, enzovoort. Maar die waren het eens met Ortega en dat is het verschil.

Miguel Diaz Ruiz

Arte con niños

Het leukste kunstproject voor en door kinderen in Nederland én Nicaragua

Inmiddels zijn we al weer een tijdje terug in Nederland en hebben we ons weer aan moeten passen aan het dagelijkse leventje hier. Maar in maart van dit jaar is het ook wel even anders geweest. Toen zijn we namelijk voor ons project Arte con niños afgereisd naar de andere kant van de wereld: Nicaragua!

Arte con niños is een kunstproject dat we zelf hebben bedacht en hebben opgezet in samenwerking met de Stedenband Tilburg-Matagalpa. Door middel van Arte con niños wilden we kinderen in Nederland onder meer laten zien dat 'arm zijn' niet altijd per se inhoudt dat kinderen zielig zijn en niets kunnen. Een andere reden om Arte con niños op te zetten, was ons idee om twee verschillende culturen met elkaar kennis te laten maken. We wilden zowel Nederlandse als Nicaraguaanse kinderen laten zien wat beide landen doen aan kunst, wat hun manier van leven is en hoe hun cultuur er verder uitziet. Kort samengevat: Arte con niños is het leukste en leerzaamste kunstproject voor en door kinderen.

Filmen

Het hele traject in Nederland slaan we even over want dit is tenslotte stukje voor de *¡Cómo No!* en dan moet het natuurlijk vooral gaan over Nicaragua. En terecht! Want het is een super land met super mensen! Om van het project en beide landen een zo goed mogelijk beeld neer te zetten, hebben we gekozen om letterlijk álles te filmen. Dit is de beste manier om te communiceren met een 'vreemd' land en beeldmateriaal is het makkelijkst te begrijpen door kinderen. Dus, bepakt en bezakt vlogen we met camera en cameraman af naar Houston, waar we over moesten stappen op het vliegtuig richting Managua (Nicaragua). Toen gingen de reis, het avontuur en ons project echt beginnen.

Nicaragua. In één woord: fantastisch! We hebben daar een geweldige en leerzame tijd gehad. We zijn begonnen met de nodige lessen Spaans, want zonder de beheersing van de Spaanse taal ben je in Nicaragua nergens (we hadden ook al lessen Spaans gehad in Nederland). Na twee weken intensieve lessen en heel wat leuke ervaringen met de lokale bevolking kon ons eigen project dan eindelijk van start gaan.

Popster

Arte con niños werd uitgevoerd op basisschool Once de Septiembre in Matagalpa. Wat werden wij hier onvoorstelbaar gaaf ontvangen zeg! We voelden ons net een bekende popster of de koningin! De kinderen schreeuwden, gilden, gooiden kusjes en lachten al wat ze konden. Even slikken voor ons natuurlijk, want dit hadden we nooit, maar dan ook nooit verwacht.

Na deze overweldigende begroeting lagen er ook de nodige optredens voor ons in de planning. Dit is hun manier om iets terug te doen, om ons te bedanken. Dansen, gedichten, rappen en ga zo maar even door ...

Er valt zo ontzettend veel te vertellen over onze ervaringen daar en over het land en de mensen. We kunnen makkelijk een boek schrijven van alles wat we gezien en meegemaakt hebben. Nicaragua is enorm gastvrij. We woonden bij gastgezinnen en het was zo treurig om daar afscheid van te nemen. Na dit moeilijke afscheid stond de stad León in het vooruitzicht. Hier hebben we genoten van een vakantie in het nooit-te-vergeten Nicaragua. En vooral het hete León. We waren na een dag op het strand net kreeften met overal blaasjes. Maar je moet er iets voor over hebben om bruin aan te komen in Nederland, hè! En zo gezegd zo gedaan ...

Helaas komt aan al het mooie een eind. Zo ook aan onze reis, onze ervaring en aan Arte con niños. Mocht u meer interesse hebben in Arte con niños en onze ervaringen, of heeft u behoefte aan informatie? U kunt altijd contact met ons opnemen. Ook is de dvd van Arte con niños te koop. Neem daarvoor ook contact met ons op.

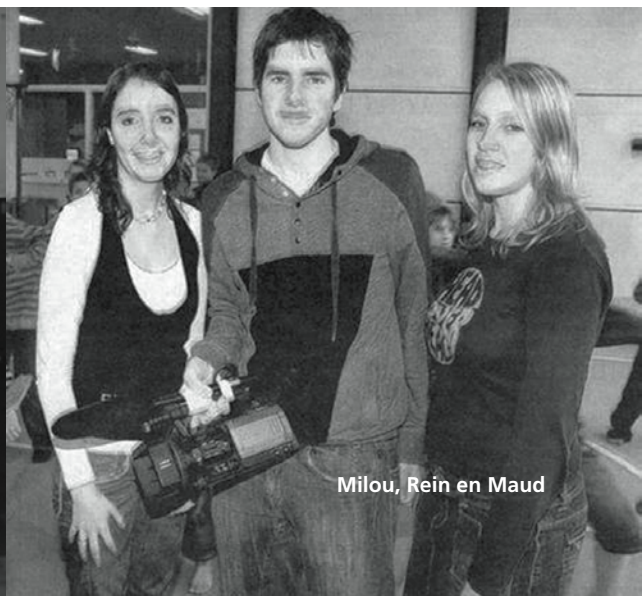
Ontzettend bedankt!

Maud Colsters, Milou van Rossum, Rein van de Wouw

*maud_colsters@hotmail.com
milouvanrossum@hotmail.com
reinwouw@hotmail.com*

kinderen tonen hun zelfgemaakte tekeningen

Milou, Rein en Maud

Xplore

Citaten uit evaluatieformulieren van het Beatrix Xplore-project

Met steun van Xplore verbleven twaalf leerlingen van het Beatrix College begin dit jaar enkele weken in Matagalpa om contacten te leggen met leerlingen van het Instituto Nacional Eliseo Picado, de grootste middelbare school van die stad. Samen wisselden zij dingen uit op gebied van sport, muziek en wereldwijde milieuproblematiek. Daarnaast was het de bedoeling dat de leerlingen kennismaakten met het dagelijks leven daar, daarom verbleven ze er in gastgezinnen. In vorige nummers van de ¡CÓMO NO! werd al over hun ervaringen verhaald. Tijdens de evaluatie van het project onlangs, kwamen de leerlingen met interessante reacties.

leerlingen Beatrix bij school Juan XXIII
foto's: Miranda van der Klaauw

leerlingen Beatrix bij Las Hormiguitas

Over de voorbereiding en de training vooraf waren ze het vrijwel eens: ze hebben er veel geleerd, ze gingen nadenken over dingen waar ze zonder de training niet aan gedacht zouden hebben, maar sommige informatie was overbodig, sommige dingen wisten ze al. Tips voor verbetering waren er ook: 'dat je van te voren een iets duidelijker beeld krijgt van de gastgezinnen', 'dat je van te voren weet bij wat voor gezin je komt, dan weet je voor wat voor leeftijd je cadeaus moet kopen', 'ze spraken totaal geen Engels', 'Engelstalige gastgezinnen?' en 'misschien een cursus Spaans?' Vrij unaniem lijkt mij .

Het meest bijgebleven

Ook op de vraag wat hen het meest bijgebleven of opgevallen was tijdens hun verblijf in het ontwikkelingsland gaven de jongeren antwoorden die niet veel van elkaar verschilden:

Anouk: 'Dat ze heel blij waren met ons bezoek en erg hun best deden om het voor ons zo goed mogelijk te laten verlopen.'

Mandy: 'Hoe open, blij en aardig de mensen daar waren. Ook al hebben ze zelf daar bijna helmaal niets, ze waren toch wel heel blij met wat ze hadden en ze zorgden wel echt goed voor je.'

Belén: 'Dat de mensen zo gastvrij en gelukkig zijn met de weinige dingen die ze hebben. Ze zijn arm maar toch brengen ze het op om ons bijna drie weken te onderhouden.'

Simone: 'Het gastgezin; dat ze geen stromend water hadden.'

Lysanne: 'Gastgezin; project ondervoede kinderen; vuilnisbelt.'

Amy: 'De cultuur en de manier hoe ze met tegenslagen omgaan.'

Ilse: 'De manier waarop de bevolking met hun situatie om gaat. Ook ons gastgezin vergeet ik niet meer. Ze waren echt heel gastvrij.'

Loes: 'Dat de mensen zo blij zijn dat je er bent.'

Manon: 'Dat de mensen zo gastvrij en vriendelijk zijn, blij zijn met wat ze hebben en niet zeuren of klagen.'

Sander: 'De cultuurverschillen, voedsel, gewoonten, scholen, hoge armoede. Dankbaarheid van de mensen. Gastvrijheid en vrolijkheid van gastgezinnen en medewerkers.'

Kay: 'De gastvrijheid en het optimisme ondanks alle ellende.' >>

Stephanie: 'Dat mensen daar gelukkig zijn met veel minder.'

Reactie publiek

Terug in Nederland brachten de leerlingen op school en elders verslag uit van hun reis. Wat waren de reacties van het publiek?

Anouk: 'Bij de ouderen viel het op dat ze sommige dingen gewoon herkennen uit hun eigen jeugd en dat is toch wel raar. Ze waren wel heel erg geïnteresseerd in wat wij te zeggen hadden.'

Mandy: 'Dat ze het wel heel leuk vonden dat de jeugd actief de presentaties wilde geven en dat wij zo enthousiast waren over onze ervaringen in Matagalpa.'

Belén: 'Ze vonden het heel interessant en vonden het heel moedig dat ik daarheen was geweest.'

Simone: 'Erg enthousiast.'

Lysanne: 'De ene keer ongeïnteresseerd, de andere keer juist heel geïnteresseerd.'

Amy: 'Iedereen zei wel dat we het hier toch wel erg goed hebben. En dat was ook ons doel om duidelijk te maken.'

Ilse: 'Sommigen waren zo geïnteresseerd dat bijna de hele klas ook wel zo'n reis wil maken'

Loes: 'Heel positief.'

Manon: 'Wow! Ik wist niet dat jullie echt in zo'n arme situatie terecht kwamen. Ik wil dat ook!'

Sander: 'Wauw!'

Kay: 'Ze waren boeiend aan het luisteren.'

Stephanie: 'Men vond de schooltjes armoedig.'

Moeilijk

De reacties van het publiek waren over het algemeen erg positief; het is leuk je verhaal te vertellen aan mensen die geïnteresseerd zijn daarin. Toch vonden sommigen het moeilijk mensen aan te spreken. **Mandy:** 'Het was wel heel lastig om mensen actief te laten luisteren en om ze echt te laten veranderen.' **Kay:** 'Het praten ging goed, maar ik kwam vaak in tijdnood.' En **Sander** schreef: 'Soms probeerden we mensen te bereiken die daar helemaal niet in geïnteresseerd waren en dat was lastig. Het is denk ik belangrijker enkele mensen intensief te vertellen over je ervaringen dan om heel veel mensen te bereiken.'

De leerlingen gaven het project cijfers variërend van 8 tot 10! Enkele opmerkingen daarbij: 'Ik vond het super dat ik mocht deelnemen aan dit project.' 'Ik vind dat het project meer dan geslaagd is.' 'Het was geweldig om deel te nemen aan dit project.'

Marian van Stiphout

Nie-kaa-whatever

Nie-kaa-WAT? Waar ligt dat? Dat waren mijn eerste woorden in het voorjaar van 2007, toen mijn leraar van maatschappijleer vol enthousiasme vertelde over een mogelijke reis naar Nicaragua waar een aantal leerlingen van onze klas voor in aanmerking kwamen. Ondanks dat ik geen idee had hoe je het uit moest spreken, wat we daar zouden doen, en waar het überhaupt lag, leek een reis naar Nie-kaa-whatever me een erg leuke ervaring.

Na een paar maanden hard oefenen wist ik eindelijk hoe ik Nicaragua uit moest spreken. We hadden zelfs al veel meer werk verricht. De aanvraag lag al bij Xplore, een organisatie die ons (de ambassadeurs) zouden financieren. Begin september kregen we te horen dat de aanvraag was goedgekeurd! Na een heleboel ge-cursus, ge-actie om geld op te halen en ge-solliciteer van medeleerlingen en leraren die mee wilden, was het dan eindelijk zo ver: 28 januari.

Afscheid van je familie: yes, je bent een paar weken verlost van je zusje. Het afscheid van mijn vriendje viel iets zwaarder. Hoe zou ik ooit drie weken zonder hem kunnen overleven? Of ik het zou overleven of niet, ik had er zin in, héél veel zin zelfs. Na een paar (honderd) traantjes stapten we in het vliegtuig en vlogen we richting Houston, om vervolgens naar Matagalpa in Nicaragua te vliegen.

Na twee nachtjes in een, volgens Nederlandse begrippen, min-tweesterrenhotel, werden we overgeplaatst naar onze gastgezinnen. Eerste schok: ons gastgezin praatte geen woord Engels. We moesten dus door middel van gekke dansjes en allerlei tekeningetjes en woordenboeken kunnen vertellen wat we wilden. Tweede schok: ze woonden in een huisje wat je in Nederland geen huisje zou noemen. Ze woonden niet in een straat maar in een verlaging van de weg. Ze hadden wel betonnen muren aan de buitenkant, maar de muren aan de binnenkant waren gemaakt van assepoester-gordijnen en ze hadden een golfplaten dak, wat goed heet is als de zon er heel de dag op schijnt. Onder het dak mochten wij slapen op een doorgekrakt houten bed, zonder matras. En heerlijk dat het lag!

Over de wc zullen we het maar niet hebben, laat staan over de douche, die ze dus niet hadden. We kregen een emmertje met -als je geluk had- lauw water. Iedereen kreeg ook nog eens hetzelfde emmertje, dus je mocht niet teveel water verbruiken. Verder hadden ze bij het gezin ook nog huisdieren: katten die 's nachts op je kleren gingen liggen, kippen en hanen die het leuk vonden om vanaf 4 uur 's ochtends te kraaien, kakkerlakken, muizen, en vast ook nog een lading luizen.

Maar goed, alles went. En al snel werd deze reis de mooiste van mijn leven. Het was een erg interessante en vooral pakkende ervaring. We hebben vele projecten bezocht, we zijn op basis- en middelbare scholen geweest, we zijn wezen kijken op de vuilnisbelt, we zijn eigenlijk bij alles geweest wat er in de stad te zien was. Indrukwekkend was het zeker.

Trouwens, wij waren blijkbaar ook erg indrukwekkend. We werden uitgenodigd bij de burgemeester, we werden aangekondigd op de radio en we waren overal welkom. Ja, hoe normaal je in Nederland bent, zo speciaal ben je in Nicaragua. Daar ben je al speciaal als je huiswerk mag maken, als je een eigen kamer hebt. Eigenlijk ben je zelfs al speciaal als je überhaupt een huis hebt. Dus voor het geval dat je jezelf te gewoontjes vindt: pak je koffers en vertrek!

Lysanne Rinzema, Leerlinge Beatrix College

Xplore

Spiegeltje, spiegeltje van de Stedenband

In de vorige ¡Cómo No! plaatsten wij een kritisch artikel over het werk van de stedenbanden: 'Stedenband en schaamlap'. Een belangrijk artikel, een artikel dat aanzet tot nadenken, een artikel dat vraagt om reacties, vonden wij. In dit nummer staan twee reacties op het artikel van Lou Keune. In de komende nummers volgen er meer.

Nicaraguaanse delegatie in Tilburg in 1997, Herman 2de van links
foto: Miranda van der Klaauw

Voetafdruk Herman: 4.0 hectare

Mijn voetafdruk valt me wat tegen; ik had hem verder onder het Nederlands gemiddelde verwacht, omdat ik geen auto rijd, weinig energieverbruikers in huis heb, verse groenten eet en voor pure vakantie-doelstellingen in mijn leven pas één keer gevlogen heb (dat was dit jaar, naar mijn broer in Ierland). Nu heb ik wel kinderen en dat vergroot mijn voetafdruk enigszins. Ook onze volkstuin vergroot mijn voetafdruk -wat ik in eerste instantie raar vond, maar het is natuurlijk wel persoonlijk beslag op de aarde leggen. Van de andere kant zou het afnemen van groene stroom mijn voetafdruk weer verkleinen, maar laat ik dat nou niet meer geloven sinds een tv-uitzending onlangs waaruit bleek dat het afnemen van groene stroom op geen enkele wijze bijdraagt aan het vergroenen van onze energievoorziening (we kopen slechts Scandinavische emissiecertificaten, die daar ook al tellen als CO₂ reductie!). Goed, waar de voetafdruk geen perfecte meting kan zijn, daar is hij natuurlijk wel een aardige indicatie en eye-opener. Voor mij is dat het beslag dat vlees eten legt op 'mijn stuk aarde'. Daar valt voor mij veel te winnen. De yoghurt en melk laat ik niet graag staan, maar minder vlees ga ik wel proberen. De kinderen zal het niet veel uitmaken, die zijn flexibeler dan wij volwassenen.

Een reactie schrijven, desgevraagd, op het artikel 'Stedenband en schaamlap' (Lou Keune, in vorige ¡Cómo No!) vind ik niet gemakkelijk. In de eerste plaats omdat ik het met de meeste punten eens ben. Maar soms verwacht het betoog me. Is de 'wij' in het artikel de vrijwilliger van de stedenband, de Tilburger, de Nederlander of de rijke westerling in het algemeen? Het lijkt wel één pot nat te zijn, maar het zijn categorieën op een verschillende schaal en het is niet fair in een betoog over de stedenband van de ene betekenis naar de andere te springen. En dan wringt het bij mij; ben ik dan die vrijwilliger die 'goed werk' doet, maar in wezen naïef is? Lou Keune beschrijft niet zozeer zijn eigen twijfels over nut en noodzaak, hij betwijfelt volgens mij de insteek van veel stedenbanders en confronteert. Heel legitiem natuurlijk. Het betoog dwingt mij als lezer tot een keuze: kappen met die stedenband en wat anders gaan doen (maar wat?) óf de stedenband stevig van koers veranderen (gaat dat lukken en wat zou dat opleveren?).

Matagalpa is een spiegel

Helaas werkt Keune zijn twijfel over de concrete invullingen van de doeleinden van de stedenband niet echt uit. Los van wat er allemaal in de statuten mag staan, lijkt het er even op dat het hoofddoel 'de verrijking over en weer van beide partners' is. En dat dat geslaagd zou zijn, althans 'op vele vlakken'. Even gechargeerd: zij hebben veel materiële zaken gekregen en wij hebben veel geleerd. Keune wil de stedenband klaarblijkelijk niet tegen het hoofd stoten. Maar er is natuurlijk ook een wederzijdse verarming door de stedenband: bijvoorbeeld de donorverslaving daar en de schaamlapperige goede sier hier. Die dingen mogen ook wel genoemd worden.

Bij nader inzien formuleert Keune in zijn laatste alinea wat volgens hem de doelstellingen van een stedenband zouden moeten zijn, namelijk (1) werken aan een solidaire en duurzame levensstijl hier en (2) politieke druk uitoefenen om dat te bereiken. Het gaat meer over hier (Tilburg, Nederland) dan over daar (Matagalpa, Nicaragua). En daar ben ik het met Keune eens: kijk eerst eens naar onszelf, begin bij jezelf. 'Daar' is als een spiegel om naar 'hier' te kijken. Een stedenband gaat over hier, niet over daar. En als we het hebben over de relaties tussen hier en daar, dan hebben we het over structurele mondiale relaties, niet over solidariteitsgevoelens (althoewel die menselijke bindingen een sterke kracht zijn van de stedenband). 'Hier' liggen belangrijke oorzaken voor 'daar'.

Mondiale ontwikkelingen

Keune's twijfel over de stedenband zou alles te maken hebben met mondiale ontwikkelingen, met name in de laatste decennia, die hij uitvoerig schetst. Als gevolg van die ontwikkelingen hebben wij een levenswijze die de facto te kenschetsen is als koloniaal; nog steeds en misschien wel meer dan ooit. We doen in elk geval gewoon meer kwaad dan goed. Maar de vraag is of die ontwikkelingen niet ook al speelden toen de stedenband werd opgericht. Mijn antwoord is: ja. En moeten de oprichters van de stedenband dan zeggen: sorry, wij zijn naïef geweest, we hadden het beter niet gedaan? Nee hoor, zo is het ook niet.

Hoewel het maatschappelijke en politieke klimaat in de tussentijd aanzienlijk veranderd is, zie ik voor de stedenband een doorlopende lijn in de afgelopen 25 jaar en geen breuk: een stedenband die voor jonge Tilburgers een opstap is naar inzichten in de wereld en voor anderen een podium voor hulp in nood, solidaire actie of maatschappijverandering. Het is inderdaad de verantwoordelijkheid van de stedenband om steeds die bredere context, die lelijke structurele verhoudingen te benadrukken én handelingsalternatieven aan te bieden, anders dan alleen maar het geven van een centje voor een project. Ik geloof dat de stedenband dat beleidsmatig altijd gedaan heeft, juist omdat >>

de Stedenband in de beginjaren
foto: stichting Sistema

'de schaamlap' altijd heeft bedreigd. Die dreiging is eigen aan de stedenband! Het gaat erom: hoe reik je Tilburgers dat structurele verhaal aan? Benut je alle kansen? Keune kan niet ontkennen dat het heel moeilijk is om brede doelgroepen mee te trekken, draagvlak te vinden. De praktijk leert dat sommigen het niet zo aanvoelen. Maar je kunt niemand verplicht op een klasje zetten, laat staan een moreel examen gaan afnemen.

Het goede doen

Even terug op onze koloniale levenswijze. Ja, ook ik heb een leefstijl die als je er goed naar kijkt 'strijdig is met de vele goede bedoelingen van ontwikkelingswerk'. Maar voor wie geldt dat niet, binnen en buiten de stedenband (zie de voetafdrukken)? Ik probeer alleen niet de illusie te wekken dat ik als stedenbander de wereld daadwerkelijk verbeter. Want het aloude argument is inderdaad grotendeels juist, al wil je je daarbij niet neerleggen: ik ben een eenvoudige burger die toch niks kan doen aan die structuren ... Ay, met pijn in mijn hart. Dus het is verstandig te beginnen bij jezelf en je directe omgeving. Je levensstijl, 'het goede' doen.

De stedenband nu, zie ik als één van de vehikels om het goede gestalte te geven en een andere levensstijl uit te dragen. Dat is nog één stapje vóór de politieke dimensie (het veranderen van de macht en daardoor de structuren).

Keune geeft heel veel handelingsperspectieven aan om het goede te doen. Helaas kun je niet alles doen, dat is duidelijk. Jij negentig procent misschien? Drie van de vier handelingsperspectieven dan? Of twee van de vijf? Wat kan er mee door? Kijk, die druk van de wereldverbetering moet je niet op je gaan laden, want dan strand je. Ben je mantelzorger dan ga je je ook niet afvragen of je niet de 'illusie versterkt dat je zo daadwerkelijk bijdraagt aan een betere wereld'. Dat moet je je ook niet te vaak afvragen als je werkt in de (geestelijke) gezondheidszorg of in het onderwijs.

De een naast de ander

Het voeren van politieke actie (hier en daar, lokaal en nationaal) is één van de middelen die een stedenband kan bieden. Klassiek links: opkomen voor de zwakkeren door de macht en de structuren te bevechten. Fantastisch! Dat moet meer gebeuren. Maar dat is niet voor elke stedenbander de weg naar een betere wereld en dat hoeft ook niet wat mij betreft. Laat de een naast de ander actief zijn. In het verleden zijn er wel vrijwilligers gestopt uit teleurstelling juist over dat (gebrek aan) politieke, maar ik meen dat je daarmee echt niet een zuiverder leven binnenstapt.

Bescheidenheid is een belangrijke deugd. Binnen de stedenband is volgens mij veel bewustzijn van de beperktheid van onze projecten in Matagalpa en onze activiteiten en campagnes in Tilburg -gegeven de mondiale structuren en de levensstijlen die wij hier maar niet kunnen opgeven. Toch is de stedenband wat mij betreft nog steeds een unieke plek in Tilburg om gestalte te geven aan de handelingsperspectieven die Lou Keune aangeeft en om deze perspectieven uit te dragen, op welke schaal dan ook.

Herman Fitters

Handelingsperspectieven

Bij zijn artikel gaf Lou een groot aantal voorbeelden van 'handelingsperspectieven'. Hieronder geven we enkele voorbeelden van wat u de komende tijd zou kunnen doen.

- 29 oktober: Wereldmaaltijd (wat ieder mens dagelijks kan eten als al het voedsel eerlijk wordt verdeeld) met ingrediënten afkomstig van Ut Rooie Bietje en de Duinboeren georganiseerd door Bureau Ver(?)Antwoord en de Brabantse Milieufederatie om 18.00 uur in het museumcafé van het Natuurmuseum Brabant. Waarschijnlijk al 'uitverkocht', maar thuis kun je ook een Wereldmaaltijd verzorgen. Meer informatie bij 013 - 5425587.

- Nu toch iedereen met geld aan het schuiven is: ga verantwoord bankieren bij Triodos of ASN. Kijk op www.asnbank.nl of www.triodos.nl

- Op 29 november kopen we niets. Zaterdag 29 november is het de vijftiende Internationale Niet-Winkeldag, een koopnietsdag voor bewuste consumenten, een protestdag tegen de westerse consumptiecultuur. Kijk voor meer informatie op: www.koopniets.nl

Samen staan we sterk

Lou Keune stelt ons in de vorige *¡Cómo No!* een belangrijke en kritische vraag. Allereerst vertelt hij echter over zijn trots en betrokkenheid bij de Stedenband en zijn waardering voor het werk van onze stichting door de jaren heen. 'Matagalpa is niet meer weg te denken uit Tilburg', schrijft hij. Dank je wel, Lou, voor dit compliment.

De twijfel en de kritiek zit hem in het perspectief dat Lou ons schetst; het perspectief van 'de mondiale ontwikkelingen'. Het werk dat wij doen en de resultaten die wij boeken, botsen met de negatieve gevolgen van de huidige economische orde. Wij hebben het goed, omdat zij arm zijn, stelt Lou. Wij putten de aarde uit, wij willen een liberale wereldhandel en wij eten teveel vlees. Dit alles ten koste van de kansarmen in deze wereld, waaronder onze vrienden in Matagalpa. Dat is natuurlijk onverteerbaar en daar kan ook niemand het mee eens zijn.

Om de balans te herstellen zouden wij allemaal ons leven moeten omgooien. Hoe realistisch is dit? Is er een direct verband tussen de situatie in Matagalpa en het feit dat ik vlees eet of auto rijdt? Nee, ik vind van niet! Mensen zoals wij, die allemaal op hun manier bewust leven (de een een beetje meer, de ander

een beetje minder), kiezen niet voor die liberale wereldhandel en die gigantische consumptie- of energiebehoefte. Het zijn niet onze partijen en het is niet ons beleid. Wij kiezen juist voor het delen van onze welvaart met de mensen in Matagalpa en ik weet zeker dat wij vele van de handelingsperspectieven die Lou vermeldt in de praktijk brengen. Dat doen we ook binnen de stedenband (compensatie vliegreizen, tweedehands meubilair en computers, gebruik kringlooppapier, fairtradekoffie en -thee). Uiteindelijk zijn die handelingsperspectieven de persoonlijke verantwoordelijkheid van eenieder. Ik ga geen donateur uitsluiten die geen bankrekening heeft bij een verantwoorde bank, ik ga geen vrijwilliger weigeren die veel vlees eet en ik ga geen bestuurslid bekritisieren omdat hij zijn handtekening niet heeft gezet bij een of andere campagne. Maar ik weet wel dat mensen uit onze achterban dingen anders zijn gaan doen, omdat ze hierover zijn gaan nadenken. Want natuurlijk komen deze thema's wel aan bod in gesprekken onderling, in activiteiten die we organiseren en in de *¡Cómo No!* Maar ook dan zullen ze alleen opgepikt worden door diegenen die daarin geloven, er voor open staan of de moed hebben om hun leven anders in te richten. In de praktijk komt het erop neer dat dat nu eenmaal een minderheid is. Dit is geen fatalistische uitspraak, maar een realistische constatering. Ik hoop van harte dat deze groep groeit (als je de cijfers van de verantwoorde banken mag geloven, is dat trouwens wel zo). Gelukkig zijn er veel meer organisaties in Nederland en de wereld die mensen oproepen tot verantwoord consumeren en andere acties, wij zijn er daar een van (een kleintje, laten we wel wezen). Ik zou dus willen afsluiten met: samen staan we sterk en wij hoeven ons nergens voor te schamen.

Miranda van der Klaauw

Voetafdruk Miranda: 5,0 hectare

Mijn voetafdruk is 5 hectare, helaas. Enkele opmerkingen: de kaas, zuivel en vlees die ik eet, zijn wel (bijna) altijd biologisch en de meeste van deze producten komen niet van ver weg. Bij de rubriek 'op vakantie met het vliegtuig' is het vreemd dat je niet kunt invullen 'eens per 3 of 5 jaar buiten Europa'. Ik reis veel kilometers met de trein, daarmee scoor ik toch in de hoogste categorie; een beetje vreemd vind ik. Voor mijn energieverbruik heb ik ook vier eigen zonnepanelen, maar die kan ik niet kwijt in de vragenlijst.

Miranda

Miranda met Teresa in Nederland
foto: Sergio Saenz

De roep van Matagalpa

Hieronder vinden jullie een laatste verslag van onze avonturen in Matagalpa. Hoe we de laatste weken van onze stage hebben bevonden, hoe we hebben genoten van Matagalpa, van Nicaragua en hoe we helaas afscheid hebben moeten nemen van de mensen waar we inmiddels goede vriendschappen mee hebben opgebouwd.

Kinderactiviteit

In ons vorige verslag hadden we al aangegeven dat we met ons vieren een dag wilden organiseren voor alle kinderen van Las Hormiguitas en alle kinderen die drie keer per week komen eten bij de Comedor van het Centro Recuperación Nutricional. De activiteit was uiteindelijk een groot spektakel! Er moesten echter eerst een aantal obstakels overwonnen worden ...

We hadden alles geregeld: luchtkussens, ijsjes, chips, drinken, een clown, goochelaarsacts, schmink en veel spelletjes. De kinderen hadden allemaal een uitnodiging gekregen voor deze dag. Maar toen begonnen de problemen, want twee uur voor de happening zou beginnen kregen we te horen dat we niet in het stadion terecht konden. We hadden wel een aanvraag bij de gemeente gedaan, maar de stempel die we daar kregen was geen garantie dat het ook door zou gaan. Er was dan ook al een andere activiteit gepland voor de volgende dag die deze dag moest worden voorbereid. En dat wordt dan twee uur van tevoren meegedeeld. *¡Qué lindo!*

In een rap tempo zijn we naar het gemeentehuis gegaan, wetende dat het eet- en siëstatijd is om 12 uur. Gelukkig was er nog een man aanwezig die na vele telefoontjes uiteindelijk kon regelen dat we de activiteit wel een dag later konden doen! 'Uhhh ... nee,' zeiden we, 'over twee uur staan er ongeveer 150 kinderen voor het stadion!' Optie twee dan: een uur eerder beginnen en een uur eerder stoppen? 'Uhh ... nee, op de uitnodiging staat van 2 tot 4!' Goed, na nog meer telefoontjes en een bezoek aan het stadion met de man werd uiteindelijk besloten dat we maar gewoon gebruik moesten maken van de ruimte. De twee luchtkussens konden worden opgeblazen! Een uur later, 170 kinderen, een show met verschillende clowns, ballonnen, wedstrijden, tekenen, schminken enzovoort, en niet te vergeten de ijscoman die handen te kort kwam, chips, fresco's en zelfgemaakte cake. Het kostte wat voorbereiding maar de vrolijke gezichten van de kinderen maakten alles goed. Mooi om te zien hoe zij ervan genoten! En hoe snel de ballen, springtouwen en de stiften meegejat werden!

Stage van Jesse en Martijn

De laatste weken op onze stage zijn erg snel gegaan. Zoals we in het begin maar moeilijk konden wennen op onze stage, zo voelen we ons nu als een vis in het water. Het contact dat we met het personeel van Las Hormiguitas hebben is erg leuk, goed en gezellig. De jongeren en de kinderen zijn aan ons gewend en we worden elke dag weer met vreugde omhelsd als we 's ochtends aankomen.

Het onderzoek naar kinderarbeid in Matagalpa is onze hoofdactiviteit geweest de laatste weken. Het veldwerk was erg boeiend en indrukwekkend. Wat werken er veel kinderen lang, zwaar en hard! Nadat we klaar waren met ons onderzoek op de vuilnisbelt, hebben we ook nog kinderen geïnterviewd op de markt Guanuca, de markt in het zuiden en in de omgeving van Parque Morazán. In de laatste week van onze stage hebben we het onderzoek afgerond en een presentatie gegeven. In eerste instantie hadden we verwacht een presentatie te geven voor de Movimiento Comunal en enkele andere geïnteresseerde organisaties. Helaas hadden ze bij Las Hormiguitas iets groter in hun hoofd. Ze hadden ongeveer dertig organisaties uitgenodigd! De zenuwen begonnen toen wel erg goed toe te slaan. We hadden nog nooit zo'n stressweek gehad -ja, zelfs in het oh zo relaxte Nicaragua kunnen wij Hollanders stressen. Op donderdagochtend zouden we de presentatie houden en op woensdagavond/nacht waren we klaar met het onderzoek en een magere voorbereiding van de presentatie. Op die dag kwamen er niet zoveel organisaties opdagen als verwacht, slechts vijftien. Maar dat vonden we toch wel voldoende. De presentatie werd aangekleed door muziek en traditionele dansen, uitgevoerd door jongeren van Las Hormiguitas. Uiteindelijk was het onze beurt om in het Spaans onze belangrijkste resultaten uit het onderzoek te presenteren. We zullen er een paar noemen:

25 van de honderd geïnterviewde kinderen werken zeven tot tien uur per dag!
26 van de honderd geïnterviewde kinderen werken méér dan tien uur per dag!
54 van de honderd geïnterviewde kinderen werken zeven dagen in de week!
20 van de honderd geïnterviewde kinderen gaan niet naar school!

Dit zijn slechts de resultaten die wij het meest alarmerend vonden. Uiteindelijk hebben we het hele onderzoeksrapport aan alle aanwezige organisaties uitgedeeld zodat iedereen over de informatie kan beschikken.

In de week van de presentatie hadden we ook ons afscheid gepland. Bij de supermercado Matagalpa hadden we een heel grote chocoladetaart besteld voor vrijdag, de laatste dag. Natuurlijk verliep het iets anders dan gepland en was er een verrassingsafscheid geregeld op woensdag. Jammer maar helaas voor de taart, die konden we nu niet trakteren waar alle kinderen bij waren. En ondanks dat we tot over onze oren in het werk zaten voor de dag erna, de presentatie, was het wel enorm leuk en ontroerend om ons afscheid te vieren. De kinderen hebben een dansje gedaan, wij hebben met een spelletje meel in ons gezicht geblazen en op het eind kregen we leuke souvenirjes als aandenken aan Las Hormiguitas. Dit was wel een ontroerend moment!

De vrijdag na de presentatie zijn we toch nog maar langs stage gegaan met de chocoladetaart. Met de jongeren en kinderen die er toen waren, hebben we nog een keer een feestje gevierd en de overheerlijke taart opgegeten ... en ja, de taart ook in elkaars gezichten gesmeerd! Viezeriken zijn het wel!

Al met al hebben we veel gedaan. Om alles te vertellen zouden we een boekwerk moeten maken. De stage is een bijzondere periode geweest, we hebben er volop van genoten, de moeilijke start zijn we al lang weer vergeten en we kijken er met een bijzonder en goed gevoel op terug! Gelukkig gingen we nog niet meteen terug naar Nederland, maar konden we eerst nog genieten van twee weken vakantie en nog een weekje in Matagalpa om echt afscheid te nemen van iedereen die we hebben leren kennen.

Wieneke helpt baby met zuurstof
foto: Rosalie

Rosalie met lieve kindjes op stage
foto: Wieneke

Stage van Wieneke en Rosalie

Wij zijn de laatste weken van onze stage hard bezig geweest met ons stageproject dat bestond uit het ontwikkelen van formulieren voor de brigadiste (voorlichter) en voor de verpleegkundige. Deze zijn er om de ouders van ondervoede kinderen informatie te geven over gezonde en gevarieerde voeding, lichamelijke hygiëne (kenne ze hier nie) en over wat het centrum voor de kinderen doet. Voor de vele analfabeten onder deze mensen hebben wij de formulieren ook maar in pictogrammen weergegeven. En om al deze formulieren (die nu netjes gesorteerd in mapjes zitten) mee te laten slepen de wijken en het ziekenhuis in, hebben we de brigadiste ook maar gelijk een degelijke, nette tas en wandelschoenen gegeven (lakschoentjes met hoge hakken werken niet in krottenwijken). Komt ze gelijk professioneler over! Voor de verpleegkundige hebben we op een middagje tig formulieren uitgewerkt, uitgeprint, gesorteerd en in mappen gestopt, zodat zij die niet meer elke dag met de hand hoeft te tekenen en te schrijven. Daar zat ze nou al jaren op te wachten.

Jaja, het was een HELE UITDAGING voor ons, maar het resultaat mag er zijn. We zijn zelfs naar een radiostudio geweest! Om een oproep te doen voor ouders van een meisje op het centrum: of ze haar onderhand op willen komen halen, omdat ze al maanden geleden hersteld is! En omdat wij *gringás* (blanken) zijn, hebben wij een privétour door de studio gekregen. Jaja, *gringás* zijn heeft zo zijn voordelen! Gelukkig heeft mama het bericht gehoord en stond ze de volgende week netjes op de stoep.

En natuurlijk konden wij het land niet verlaten zonder een kerkmis te hebben bijgewoond. Ook om ons écht te verbinden met onze collega's en ons te verdiepen in de cultuur. We dachten effe mee naar de kerk te gaan. Het begin was leuk: gezellige muziek (rockband in de kerk!), dansen en zingen. Maar daarna.

In de laatste stageweek was er op onze stage een onverwachts groot feest. Het personeel had een hele dag voor ons ingepland met alleen maar muziek, traditionele dansen (alle collega's deden omstebeurt hetzelfde dansje, in dezelfde kleding, op nét iets andere muziek, heerlijk!), ons favoriete Nica-eten en vele spelletjes. Echt super lief. Uiteraard hebben ze ook nog gezongen en gebeden voor ons. Met 25 mensen in een kring, wij in het midden. Gezegend voor de rest van ons leven en voor onze terugreis. Wij hadden natuurlijk op een grote taart getrakteerd (die meteen in ons gezicht werd gesmeerd) en al

het personeel een kleinigheidje gegeven. Een mooi afscheid van een stageplek die wij zeker zullen gaan missen!

Vakantie

Na het afsluiten van onze bijzondere stages zijn we nog twee weken op vakantie geweest. We hebben veel verschillende plekken in Nicaragua gezien, heerlijk uitgerust en genoten van het ontzettend mooie land. Ondanks dat het regenseizoen was, was het langs de oostkust over het algemeen goed weer, lekker warm! De laatste week hebben we in Matagalpa afscheid genomen van de mensen die we daar hebben leren kennen en waar we altijd bij terecht konden. Wat zijn de mensen daar toch vriendelijk, gastvrij en hartverwarmend! We zullen deze hele bijzondere periode met bijzondere mensen zeker gaan missen en we hopen dat we ze ooit weer kunnen ontmoeten.

Terug in Nederland

Inmiddels zijn we weer terug in Nederland en is ons gewone leventje weer op volle gang. Wat gaat dat snel zeg, weer terug in de dagelijkse orde van de dag! Van de jetlag hebben we nog wel wat dagen last gehad maar verder is de cultuurshock uitgebleven. We zijn weer hard aan het studeren voor ons vierde en laatste jaar. We denken nog vaak terug aan de tijd die we daar gehad hebben, het lijkt alleen alweer zo ver weg, het is zo'n andere wereld dat het lastig is om echt tot je door te laten dringen dat je daar geweest bent en daar geleefd hebt.

Heel af en toe -wanneer we muziek van daar luisteren- dan ruiken, voelen en herbeleven we alles weer ... dat is de roep van Matagalpa.

Jesse, Martijn, Wieneke en Rosalie

Maan is een fontein

Tijdens hun stage bij de Hormiguitas in Matagalpa gaven Martijn en Jesse de kinderen ook computerles. Speciaal voor de ¡CÓMO NO! schreven de kinderen gedichten en maakten zij tekeningen op de computer. Over de maan en het huis en andere onderwerpen die hen bezighouden.

Luna es una fuente
la casa es hogar
de nuestra familia
Un pequeño poema
la luna y la casa más

Maan is een fontein
het huis is thuis
voor onze familie
Een klein gedicht
de maan en het huis daarbij

Inxi Carolina

La casa cuando la luna alumbraba
se mira muy bonita
La casa era de color café
La luna era de color blanco

Het huis, toen de maan licht gaf
zag het er erg mooi uit
Het huis was koffiekleurig
De maan was wit

Miguel Gutiérrez

Poema a mi madre
Mi madre es una rosa mi padre es un
clavel
yo soy un catesito que acaba de nacer

Gedicht voor mijn moeder
Mijn moeder is een roos en mijn vader is een
anjer
ik ben een kleine lieverd die net geboren is

César Larri

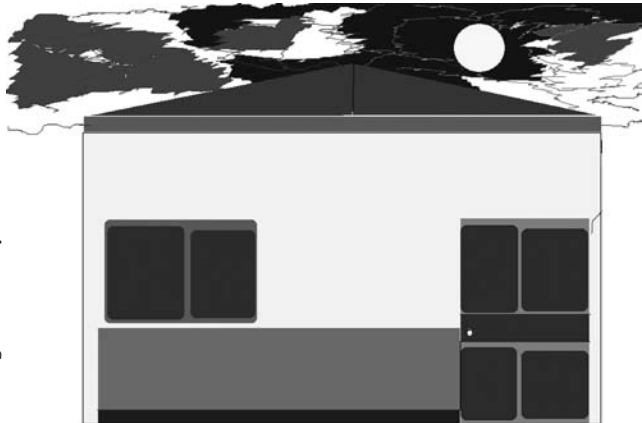
Torturados
Manolo Cuadra*
Denuncia la luz los contornos del bote, en el que
se levantan a capas los remos silenciosos, envueltos
hasta la mitad en fundas de bramantes.
Phillips habla en voz baja. Su compañeros arrastrase
a fin de observar:
¡Son ellos!

De gefolterden
Manolo Cuadra*
Het licht verraadt de omtrekken van een bootje, waaruit
oprijzen de stille roeispanten, gewikkeld
voor de helft, in kokers van touw.
Phillips praat met zachte stem. Zijn vrienden kruipen voort
om uiteindelijk te zien:
Zij zijn het!

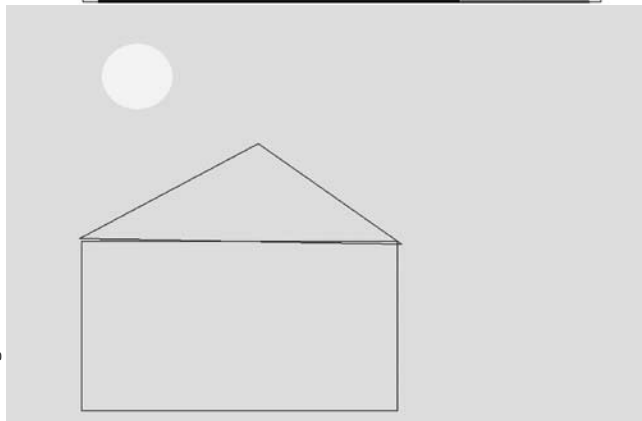
* Manolo Cuadra was een Nicaraguaans dichter die politiek actief was tegen Somoza waardoor hij gevangengenomen werd en later verbannen.

Aniuzka Eliya

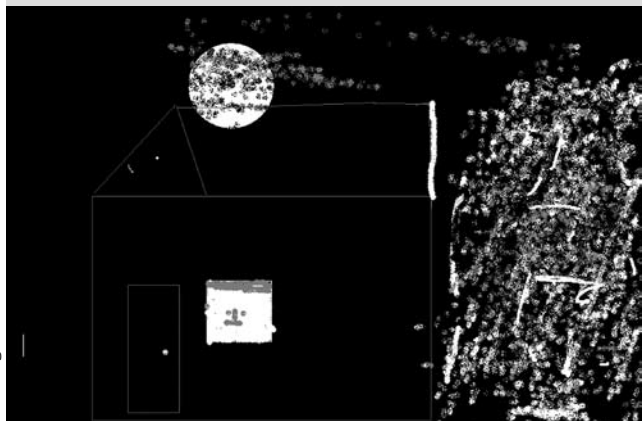
tekening: Alexis Lopez Muños

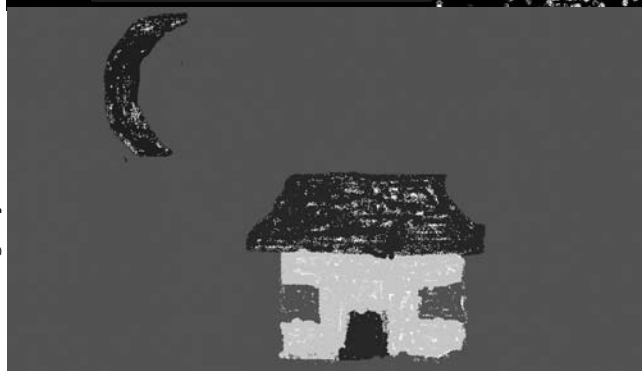
tekening: Aron Isaias Peres

tekening: César Larri

tekening: Elyin

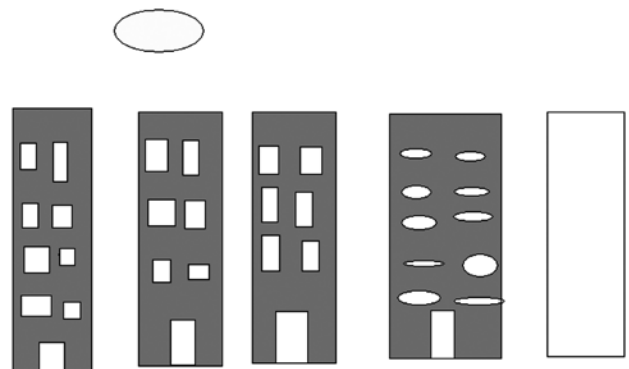

tekening: Junieth Juárez

La luna es una luz que nos da vida
 Lanuna es un viento que nos da aire
 Laguna es un liquido que nos da fuerza
 Labellaluna
 alumbramicasa

La luna (de maan) is een licht dat ons leven geeft
 'Lanuna' is een wind die ons lucht brengt
 Laguna (het meer) is een vloeistof die ons kracht geeft
 Demooiemaan
 verlichtmijnhuis

Aron Isaías Peres

tekening: Marvin

La casa de la luna más bella
 Bajo un momento tan bello de esta noche tan eterna
 Los grillos están bailando de ver tanta belleza nocturna,
 Con el bayo esplendor y danza de las linternas
 Que el sonido y cantar de cada grillo
 Bajo el rocío del sereno
 Que cae sobre los arbustos doblegados por los bichos cantores
 Y la inmensa belleza de las luciérnagas
 Cual juegos de luces que salen cada rincón de
 La oscuridad llenas de tanta devoción
 Dando cada chispazo un entorno

Het huis van de mooiste maan
 Tijdens een heel mooi moment van deze oneindige nacht
 Dansen de krekels om zoveel nachtelijke schoonheid
 In het schitterende wit en de dans van het lamplicht
 Het geluid en het zingen van elke krekel
 Onder de druppels van de ochtenddauw
 Die over de door zangvogels gebogen struiken vallen
 En de onmetelijke schoonheid van de vuurvliegjes
 Hun spel van lichtjes die uit alle hoeken van de duisternis te voor-
 schijn komen
 Vol van devotie
 Aan elk vonkje een eeuwigheid gevend

Alexis Lopez

tekening: Miguel Gutierrez

La casa es el hogar de nuestra familia y de todos los amigos del mundo nuestro nuestro planeta y nuestro mundo es esplendoroso y brilla tan bonito como la luz que brilla, nuestro planeta de la luz brillante que resplandece

Het huis is de plek van onze familie en van alle vrienden van onze wereld onze planeet, onze wereld is prachtig en schijnt mooi zoals het licht dat fonkelt, op onze planeet schijnt het licht dat schittert.

Louis Adan

Poema de Raúl
 Del cielo calló una rosa
 mi ama la recojió y
 se lo recojió y se lo puso
 en cavello y
 quelindoquelequedo

Gedicht van Raúl
 Vanuit de hemel viel een roos
 mijn moeder pakte haar op en
 ze pakte hem op en stopte haar
 in haar haar en
 watstondhaardatmooi

Raúl Enrique Alvarado

Hormiguitas

vertaling: *Miranda van der Klaauw en Marian van Stiphout*

¡Hola Popo, hola Marleen!

Tijdens het verblijf van Jesse, Martijn, Wieneke en Rosalie in Matagalpa, kregen zij hun ouders op bezoek. Zes ouders die erg genoten en veel te vertellen hadden. Deels deden zij dat op de site. Marleen, de moeder van Martijn, schreef voor de ¡Cómo No! een 'nabeschouwing' met een oproep. Haar stukje wordt voorafgegaan door een impressie van een dag door Marleen en Joost. Verderop volgt een mooie beschrijving van een zondag in Matagalpa door Theo, de vader van Wieneke.

Maandag 28 april

Een heel belangrijke dag voor mij. We gaan met de hele club en Luisa -vriendin van Martijn- als tolk, met een gehuurd busje met chauffeur naar een buitengebied van Matagalpa om er een school te bezoeken. Martijn heeft deze dag georganiseerd, hij heeft gevraagd of ik daar poppen mag maken met één klas kinderen. Ze vinden dat heel speciaal en willen het liefst dat ik aan alle tweehonderd kinderen van de school les geef. Ik heb een koffer vol met materialen uit Nederland meegenomen, maar niet voldoende voor zoveel kinderen. Daarom werk ik met 'slechts' twee klassen -ongeveer vijftig kinderen- tegelijk. Ik leg uit hoe je een speelpop maakt zodat de leerkrachten het later ook aan kinderen kunnen leren.

We lijken wel een delegatie zoals we daar aankomen. We worden ontvangen door de coördinatrice en ook nog eens door de directeur. Daar zitten ze dan: de kinderen in uniform, allemaal keurig in een eenpersoonsbankje. Als ouders geen geld hebben voor een uniform, kan hun kind niet naar school.

Dan ga ik met de grote groep beginnen. De kinderen zijn muisstil! Ik leg met een klein spelletje uit hoe je een pop kunt laten leven. De ene hand is de pop die in gesprek raakt met mij, Marleen.

'¡Hola, Popo!'

'¡Hola, Marleen!'

Dan bijt Popo in mijn neus: '¡Au, no, no, Popo!'

De kinderen lachen: ze begrijpen het!

Ze krijgen allemaal een stokje, een pantysokje en vulmateriaal. Van het vulmateriaal maken ze een bolletje, stoppen het stokje er in, trekken het pantykousje erover heen, binden het strak af en het hoofdje is klaar. Dan mogen ze een vierkant lapje stof in hun lievelingskleur uitzoeken, in het midden een gaatje maken en om het stokje binden. Oogjes en neus erop, haren op het bolletje en klaar is de speelpop.

Een oefening: pop laten slapen op je arm, pop voorzichtig wakker maken, geef je pop een naam.

Het is prachtig om te zien hoe al die kleurrijke poppen gaan leven. Alle leeftijden genieten ervan, meisjes en jongens. Ze zijn heel blij met hun pop. Gelukkig dat de 'delegatie' heeft meegeholpen, want er moest veel gebeuren. Fijn dat Luisa als mijn tolk erbij was. Ik word uitbundig bedankt en ben altijd welkom om op de school poppen te komen maken met de kinderen.

Zonder begeleiding ga je niet zo gemakkelijk hun wijken in. Wij kunnen dat wel doen omdat we door hulpverleners begeleid worden. Wij bezoeken enkele huizen waar de kinderen van op school zitten. Een huis met één kamer waarin alleen maar een harde houten bank en een tafel staan en Jezus aan de muur. Het geloof houdt hen op de been, want God helpt hen. Je komt dan ook veel 'halleluja-kerken' tegen waaruit je luid gezang hoort.

De gezinnen zijn groot. Ze slapen op de grond. De kinderen werken als ze niet naar school gaan, bijvoorbeeld hout zoeken voor het vuur om op te koken. Kinderen die 's morgens les hebben zijn 's middags vrij, zodat een andere groep kinderen dan naar school kan. Wie niet naar school gaat, werkt.

Als wij weer vertrekken is de school net uit: overal zie je wit met blauw. De kinderen stappen in de schoolbus, gaan lopen. Eén jongetje gaat te paard naar huis. Geen vaders of moeders met auto's om kinderen op te halen. Als we in ons busje zitten

Marleen bij Las Hormiguitas
foto's: Joost van Tilburg

kinderen met handpoppen

Popo slaapt

zien we verderop kinderen lopen. Ze schieten links of rechts een bergpaadje in: weg zijn ze. Drie kinderen vragen om een lift: trots, blij en verlegen komen ze tussen ons in zitten. Ze mogen nog een heel eind mee tot ze bij hun bergpaadje aankomen. De kinderen zijn nog zo vol vertrouwen, zo onbevangen. Ze leven met hele families bij elkaar. Ze weten nog niets van meegenomen worden, aanranding of verkrachting. Dat komt wel als ze 12-13-14 jaar zijn: er zijn heel wat kindmoedertjes in Nicaragua.

Onze zoon Martijn maakte deze speciale dag voor ons mogelijk; daarvoor onze complimenten en dank! 's Avonds gaan we eten in een -voor Nicaraguaanse begrippen- chique restaurant. Voor ons was het een ongezellige zaal. Na het eten vragen we (zoals ook bij voorgaande gelegenheden) om een doggybag waar al het overgebleven eten in gaat. Later op de avond heb ik dat aan een straatjongetje gegeven: hij vond het heerlijk. Wij hadden een welbestede dag!!

Marleen en Joost

25 mei 2008

Vorige week was ik nog in Nicaragua. Ik ben terug van een indrukwekkende reis met als belangrijk punt een bezoek aan onze zoon Martijn. Hij loopt een half jaar stage bij Las Hormeguitas, een opvanghuis voor straatkinderen, in Matagalpa. Nog voel ik de warmte van het land; niet alleen van de zon, maar ook van de mensen. Ik kwam tot de ontdekking dat de zon en de warmte, als je veel zon en warmte van buiten je krijgt, vanzelf bij je binnen komen. Ik voel Nicaragua nu nog steeds in mijn hoofd, hart en lijf.

de omschakeling van grote armoede naar grote welvaart. Van warmte naar kou. Van het langzame leven daar naar het overmatig drukke leven hier. Het was mijn voornemen om de innerlijke rust, die ik daar heb ervaren, mee te nemen naar Oisterwijk. Maar de rust was zo voorbij. Hier moet weer alles op uur en tijd. Met veel van wat we gezien hebben waande ik mij in vroegere tijden: mensen die allemaal lopen, of rijden in houten karren die door ossen worden getrokken, koeien die midden over de weg lopen, varkens en kippen die vlak voor je auto oversteken. De vele zandwegen, de auto's die wel langzaam moeten rijden vanwege het kapotte wegdek. De vele kleine vrachtwagentjes, hun achterbak vol met mensen. De huisjes, gemaakt van planken en golfplaten (ons kippenhok is nog mooier) met kinderen ervoor, spelend met het zand en de steentjes van de weg.

Ik heb in mijn leven nog nooit zoveel gezien dat ik nog nooit gezien heb. Vrouwen die de was doen in de rivier. Het ziet er gezellig uit; ze lachen, praten en spetteren elkaar nat. En daar sta ik dan, daags na mijn thuiskomst, in mijn eentje in mijn washok, met mijn wasmachine. Niks gezelligs aan. De meest indrukwekkende dagen heb ik meegemaakt samen met mijn zoon Martijn en de bevriende stagiaires Jesse, Wieneke en Rosalie, met echtgenoot Joost en nog twee andere ouderparen. De kinderen hebben ons hun stageplekken laten zien. Bewonderenswaardig wat ze daar doen: helpen, spelen, zorgen voor kinderen van de straat, van baby tot puber. Baby'tjes, ondervoed. Je huilt van binnen als je hen ziet, maar wat lachen zij als je hen knuffelt of een liedje met hen zingt. De grote straatkinderen zijn leuk en overenthousiast. Ik heb popjes met ze gemaakt. Nog nooit heb ik een groep kinderen, meisjes en jongens, zo stil en hard zien werken aan popjes. Zelfs de grote knullen waren superblij en trots dat ze zelf iets gemaakt hadden.

In het tehuis zijn geen materialen om popjes te maken en daarom heb ik al mijn materialen daar gelaten. Ik voel me ontzettend rijk, niet alleen in geld, maar ook door het feit dat ik zo'n poppendag heb mogen en kunnen organiseren. Als poppenspeelster zou ik heel graag daar iets met school- en straatkinderen op willen zetten. Hen verhalen leren spelen en dan het liefst verhalen en legendes uit hun land. (Is er iemand die dit leest, die titels verhalen of boeken kent met Nicaraguaverhalen? marleen@groenelandtheater.nl) Dromen zijn er om er aan te werken.

Ik heb de afgelopen week veel moeite gehad met

3^e kwartaal 2008 • nr 91

Marleen Groenland

COMO NO?

Zondag in Matagalpa

In de ochtend bezochten we met ons allen de kathedraal, waar de plaatselijke bisschop voorging in een dienst. Dat was niet mis: veel publiek, veel gezang, fraaie devotie. Wat vooral opviel was de lange rij wachtenden bij de biechtstoel waar met name stokoude besjes zich opmaakten voor de absolutie. Fysiek leken deze hoogbejaarde dametjes me tot geen enkele wandaad meer in staat en dus -mijn fantasie reikt niet verder- moesten het wel onkuise gedachten zijn die het gemoed beknelden. D'n Dios zal er vast om moeten glimlachen. Daarna proefden we bij Barista (aanbevolen) de eindeloos lekkere koffiespecialiteiten. Omdat deze uitspanning niet over een wc beschikt, mochten onze vrouwen hun plas doen op het toilet in de echtelijke slaapkamer. Het privaat-privé.

In tranen

Daarna brak een vrije middag aan. Ik dumpte mijn backpack in het hotel en ging mijn oren achterna in de richting van een plaatselijke garage waar een heftige viering plaatsvond ter ere van *nuestro Dios*. Ik zette mij bescheiden terzijde om te zien hoe met toenemende kracht de voorganger zijn publiek verbaal te lijf ging met het woord van de heer. Telkens wanneer hij -soms met trillende hand- het voorhoofd van een gelovige toucheerde en daarbij zeer geconcentreerd Dios aanriep om vergeving en voorspoed, sidderde er veel emotie door de eenvoudige ruimte. Binnen een half uur had hij tachtig procent van zijn toehoorders (liggend, geknield, staand: kriskras door elkaar) in tranen, waaronder alle vrouwen. Heftige toestand. Toen het gebed teneinde liep en de *padre* enigszins kalmeerde, werd hij mij vanuit zijn ooghoeken gewaar. Hij gebaarde in mijn richting en met hernieuwd elan riep hij de gelovigen op, mij, de nieuwe broeder, welkom te heten. Allen keerden zich met gespreide armen in mijn richting, biddend, zingend kwamen ze mijn kant op om mij de hand te schudden. Hoewel nogal pathetisch, was dit welkom zeer hartelijk en de goede wensen die men mij toebedeelden kwamen uit de grond van hun hart. Toen de mis uit was, dromden velen om mij heen en ik werd uitgenodigd om samen met vrouw en kinderen de volgende bijeenkomst bij te wonen die enkele uren later zou beginnen. Ik dacht de *padre* te bedanken met een warme handdruk maar hij negeerde mijn gebaar en prangde mij teder aan de borst. Ook hierbij viel mij de natuurlijk kracht en warmte van de omhelzing op. Niets opdringerigs, en hij rook goed ondanks de forse inspanning die hij geleverd had.

Hoog, ver en hard

Honderd meter verderop werd op een open terrein in de volle zon een reeks voetbalwedstrijden afgewerkt. Ik volgde het laatste kwartier van een (blijkbaar) doelpuntrice wedstrijd want in dat laatste kwartier werd er nog drie keer gescoord. De eerste twee doelpunten werden zonder enthousiasme gescoord en nauwelijks bejubeld; alleen het laatste doelpunt -een gelukkige struikelpartij langs vier of vijf tegenstanders- kon de waardering van spelers en publiek wegdragen. De tweede wedstrijd was het aanzien zeker waard. Twee ploegen die op het keiharde veld er ook keihard tegenaan gingen, daarbij de harde grond en de rondslingerende keien tegemoet tredend alsof het het fijnste gras was. Wanneer het stof was opgetrokken, had het spel zich meestal allang verplaatst. De scheidrechter was zeer lankmoedig ten opzichte van de veroorzakers van felle overtredingen maar had ernstige bezwaren tegen iedereen die -al was het met het kleinste gebaar- zijn beslissing durfde aan te vechten. Die onverlaat kreeg onmiddellijk de gele kaart. Het spelconcept was eenvoudig: hoog, ver en hard. Er was maar één spelrichting en die was voorwaarts. Zelfs bij kansloze situaties (een aanvaller tegen vier verdedigers) werd niet van dit concept afgeweken. Omdat nogal wat verdedigers, in duels vaak volledig de weg kwijt, kanjers waren in de uitvoering van deze strategie, werd de bal talloze keren zeer ver over de zijlijn gejaagd.

Slechts één speler (de nummer 10) onderscheidde zich en hij maakte het

verschil bij de 2-0 winst voor zijn ploeg. Hij keek voordat hij de bal speelde, hij koos vrijwillig voor een pass achterwaarts (anderen deden dat slechts in uiterste nood nadat ze eerst tig keer een andere optie hadden uitgeprobeerd), en prikte de bal vanaf veertig meter in de bovenhoek. Tijdens de wedstrijd, die daarvoor niet onderbroken werd (ik dacht zelfs iedere keer: ik ben de enige die dit ziet!) fietsten kinderen dwars het veld over, passeerde een ijscocker over de gehele lengte van het veld en liep een enorme koe door het strafschopgebied. Niemand die daar ook maar de geringste aandacht voor had.

Mesjes

Tussen de 'heilige garage' en het voetbalveld, ligt de arena waar de hanengevechten gevoerd worden voor een publiek (veel wat oudere mannen, maar ook hele gezinnen met jonge kinderen) dat qua enthousiasme en beleving het midden houdt tussen het zeer gedreven kerkvolk en de wat matte voetballiefhebbers. Het entreebiljet -tweintig cordoba's (tachtig eurocent)- toont een vechthaan met bokshandschoenen. Die afbeelding is misleidend want in plaats van bokshandschoenen dragen de hanen bij het gevecht scherpe mesjes aan een van hun poten. De wedstrijd begint met de selectie van twee kemphanen die door de aanwezigen, die willen gokken en bieden op een winnaar, van alle kanten bekeken en bevoeld worden, waarbij met name de scherpste van de snavel even gecheckt wordt met de punt van de vinger. Daarna worden door de wedstrijdleiding met veel geduld en zeer precies de messen aangebonden en worden de hanen om beurten gevechtsklaar gemaakt. Daartoe wordt een oude haan uit zijn hok getild, bij de vlerken gepakt en als een rode lap voor de stier gehouden. De vechthaan valt aan, maar telkens tevergeefs. Een paar keer mag hij even pikken, maar als tegenprestatie wordt de vechthaan zelf even in een ijzeren greep gepakt en mag de oude haan even fors in de nek bijten. Daar wordt de kemphaan woedend van. Nadat ook de andere haan op deze wijze een pijnlijke warming up ondergaan heeft, mogen beide hanen, terwijl zij door hun baasjes in bedwang gehouden worden, elkaar even voluit in de kop pikken. Dan kan het

hanengevecht in Nicaragua
foto: Jonas, internet

gevecht beginnen. Alle helpers gaan de arena uit, alleen de wedstrijdleiding en de hanen blijven over.

Barbecue

Het eerste gevecht is een strijd die aanvankelijk gelijk opgaat. De hanen vliegen voortdurend tegen elkaar op, daarbij onbedoeld uithalend met hun bemeste poten. Een van de hanen is spierwit en bij hem is duidelijk te zien dat er verwondingen zijn, maar dat levert geen verlies aan vechtkracht op. Na enkele minuten worden de kemphanen even gescheiden, omdat een van hen de weg kwijt lijkt. Hij loopt de verkeerde kant op. Een wedstrijdleider pakt het

beest op, steekt bijna de volledige hanenkop in zijn mond, zuigt het bloed weg, dat hij terzijde spuugt, en dan kan de partij verder. Even later geeft een van de hanen het op en probeert al flapperend het strijdtoneel te verlaten. De tweede keer dat hij dit doet is hij, tot grote verontwaardiging van zijn baas en tot woede van het publiek, af! Beide hanen worden levend afgevoerd.

De tweede partij is een ware titanenstrijd. Beide hanen wren zich met grote moed en verbetertheid en gaan tot het uiterste om als winnaar tevoorschijn te komen. Het publiek is opgewonden en begeistert. Uiteindelijk is een van de hanen uitgeteld: alles gegeven, maar net niet gewonnen. Wanneer hij niet meer reageert op de heftige *attacks* op zijn kuif, is de winnaar bekend. Onder luid applaus worden de hanen uit de arena getild. Na de wedstrijden wordt onmiddellijk uitbetaald; veel geld verwisselt van eigenaar. Terzijde van de arena staat een grote barbecue waarop kip wordt klaargemaakt. Mij is niet zondermeer helder of er een relatie is tussen de gevechten en de maaltijden.

Bij thuiskomst kijkt Wieneke mij een uur lang niet aan: het is voor haar absoluut *not done* om een gevecht tussen dieren bij te wonen. Mijn verdediging dat de arena een gevestigd onderdeel is van het culturele leven van de Nicaraguanen wordt als een akelig zwak argument ter zijde geschoven.

barbecue die avond met gezin
foto: Rosalie

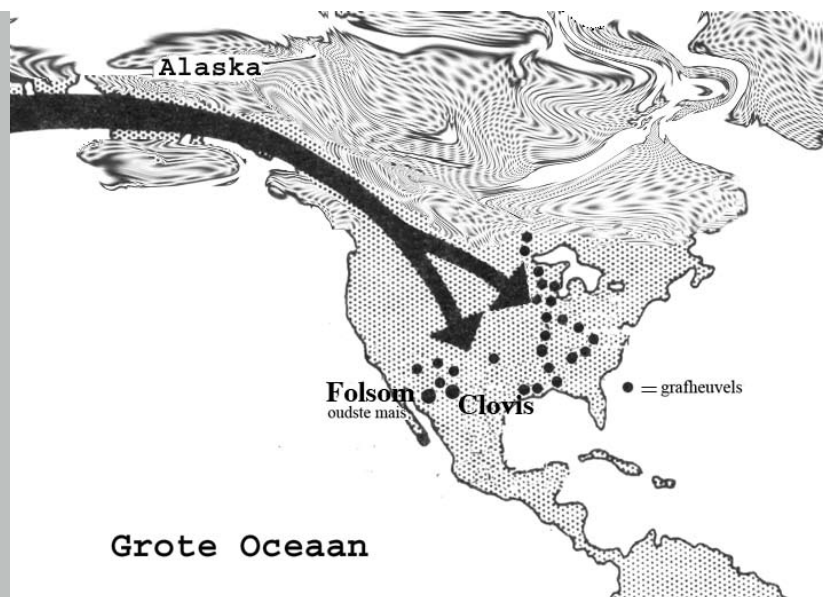
28 april 2008, **Theo Snels**

Wat weten we nou eigenlijk van Nicaragua? [7]

Indianenverhalen (titel: Wil Boonman, indianenhoofden: Smithsonian Institution)

Daar gaan we weer, nieuwe avonturen tegemoet!

Noord-Amerika binnenkomen was 50.000 jaar geleden geen makkie. Dat kwam niet door de strenge douanecontroles of zo, want zelfs die waren er nog niet. Nee, op het land dat nu Alaska en Canada heet, lag een reusachtige ijskap, een honderden meters hoge muur. Het was de zoveelste ijstijd en dan liggen de oceanen tot ver van de polen niet alleen in zee maar ook op het land, stijfbevroren. De nieuwe Amerikanen moesten wachten tot ongeveer 12.000 v.C. voor ze via een ijsvrije doorgang naar de rijke jachtgronden in het zuiden konden. Dat deden deze immigranten in kleine groepjes, maar in hoog tempo (er was niemand die hen tegenhield).

kaart immigratie

De eerste Amerikanen jaagden op groot wild. Er waren bizons en (nog) mammoeten. Ze trokken met de kuddes mee en die leverden alles wat de jagers nodig hadden: voedsel, werktuigen en kleding (bontjassen, bontbroeken, bontschoenen, eh ...).

eskimo's Beringstraat

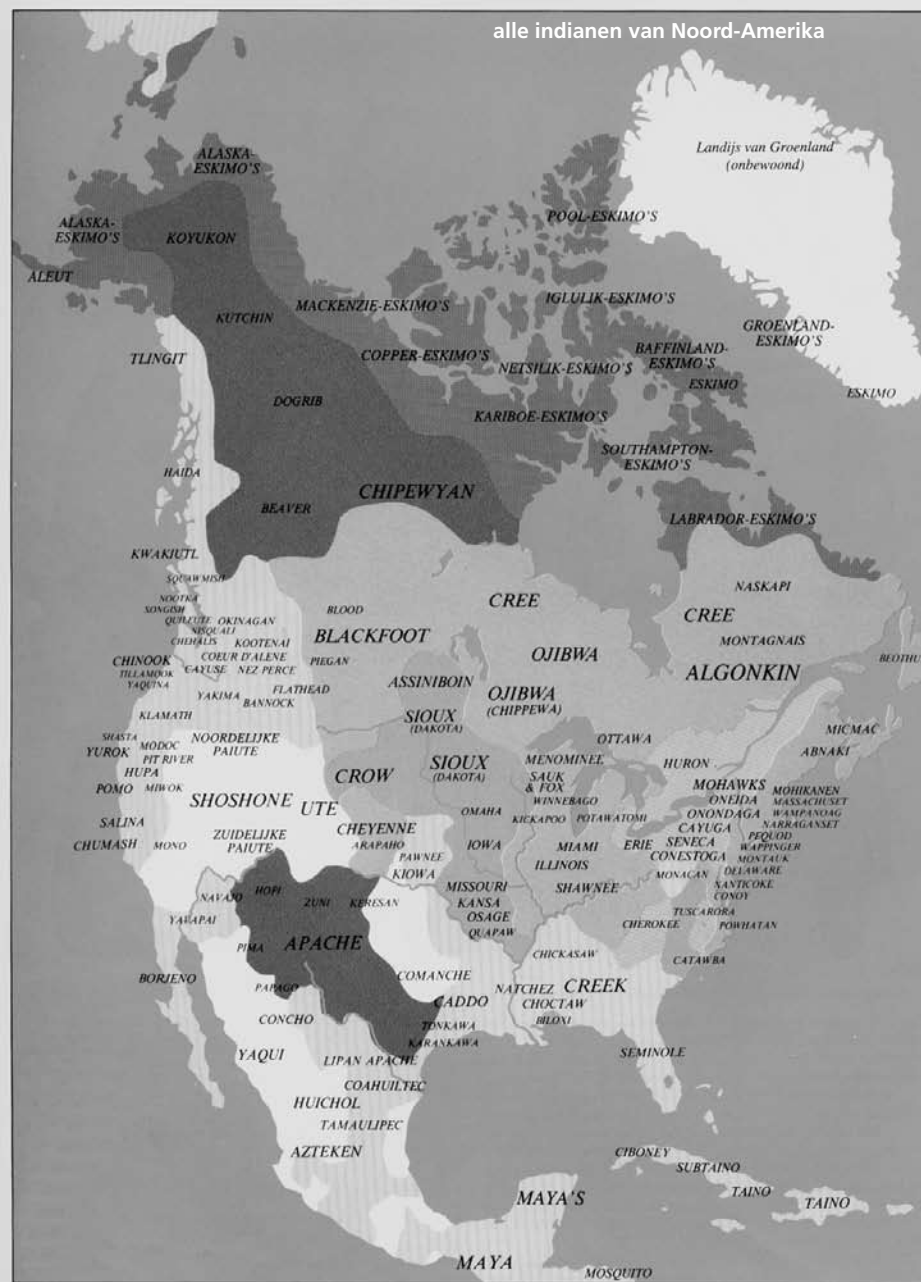
Er zijn huidschrapers en stenen, benen en ivoren gereedschappen gevonden vanaf het poolgebied tot ver in het zuiden. Bij Clovis en Folsom (Nieuw-Mexico) zijn werktuigen gevonden uit 10.000 v.C.

Door het uitsterven van de mammoet gingen de jagers over op kleiner wild en het verzamelen van vegetarisch voedsel.

Blackfeet tipi

In droge grotten in de bergen zijn resten gevonden van bonen, pompoenen en (de eerste) mais. Daaruit blijkt dat de meeste bewoners (intussen vele duizenden meer!) tussen 7.000 en 2.000 v.C. niet langer gingen jagen, maar boer zijn geworden. Men bouwde nederzettingen, legde landbouwgebieden aan en begon kuddes aan huis te houden: huisdieren. Rond 4.000 v.C. ontwikkelden zich de eerste grote maisvelden in het zuidwesten van wat nu de Verenigde Staten heet. Mais: het volksvoedsel, nog steeds, van het overgrote deel van de Amerika's. Door de grote opbrengst van de velden konden de mensen tijd en aandacht schenken aan het bouwen van uitgebreide *pueblos* (dorpen), het vervaardigen van aardewerk. Daaruit ontstonden de bekende grote beschavingen: rond 1200 v.C. hadden de Olmeken grote ceremoniële centra rond de Golf van Mexico. Hun kalender en een bepaald type schrift (woord- en lettertekens) verspreidden zich over heel Midden-Amerika en hun cultuur was de basis van andere culturen na hen gedurende meer dan 2.000 jaar. Ook die van Nicaragua.

alle indianen van Noord-Amerika

En toen ...?
Je raadt het al: toen verschenen er drie schepen, de Niña, de Pinta en de Santa Maria.

Seminole-kind

Ai ... el señor Colón aan de horizon!

Jaques Weijters, augustus 2008

Nicaragua Nu

Minister wil doubleren weer toestaan

Begin jaren negentig van de vorige eeuw voerde minister van Onderwijs Humberto Belli de automatische overgang in van kinderen in de eerste jaren van de basisschool. Daarmee zou het schoolverzuim af moeten nemen. Blijven zitten zou voor kinderen erg traumatisch zijn, was de gedachte. De nieuwe minister, De Castilla, wil af van die mogelijkheid. Hij zei dat de kinderen tot het vierde jaar geen enkele proef afleggen en dat veel kinderen op dat niveau niet eens kunnen lezen en schrijven. De Castilla: 'Het is dan ook geen wonder, dat de middelbare scholieren zulke lage cijfers halen voor het toelatingsexamen van de universiteit'. Voortaan moeten kinderen aan het eind van het eerste jaar kunnen lezen en schrijven, vindt de minister. Het ministerie doet daarom onderzoek hoe het in het land staat met de lees- en schrijfvaardigheid. De Unicef-vertegenwoordiger juicht het plan van de minister toe.

De directrice van de Stichting voor de Integrale Rechten van Kinderen en Adolescenten, Molina, vindt echter dat het onderwijssysteem niet rijp is voor de afschaffing van de automatische overgang. De meeste onderwijzers zijn niet gediplomeerd en beschikken niet over de geschikte didactische middelen. De maatregel zal volgens Molina vooral negatief uitpakken voor de arme kinderen die zonder gegeten te hebben naar school komen. Op hen kan gewoon niet de kwaliteitsnorm toegepast worden. Bovendien, als kinderen doubleren, zullen de ouders hen van school halen, is de analyse van Molina. Ook de directeur van Dos Generaciones vindt de maatregel te drastisch. Er moet meer gebeuren dan de kinderen een glas melk geven en het onderwijs gratis verklaren. De scholen

moeten beschikken over een behoorlijke bibliotheek en didactisch materiaal om het leren te stimuleren.

De procureur voor Kinderzaken, Norma Moreno, vindt dat het doubleren vermeden moet worden. Niet beschikken over de basisvaardigheden en voor 'stommeling' aangezien worden is minstens zo erg als doubleren, zegt ze. De kinderen moeten meer aandacht krijgen van de onderwijzers en de ouders en het personeel moet meer gekwalificeerd zijn

crècheklasje in Matagalpa
foto: Els van der Meulen

zodat kinderen beter kunnen worden bijgespijkerd. Het onderwijsbudget moet omhoog.

Twintig procent van de kinderen in de schoolplichtige leeftijd gaat niet naar school, zestig van de honderd kinderen maken de basisschool niet af, minder dan de helft van de adolescenten gaat niet naar de middelbare school en 22 procent van de bevolking ouder dan tien jaar is analfabeet. In het Caribisch gebied loopt dat laatste cijfer op naar veertig procent. Om dat soort problemen aan te pakken, stellen maatschappelijke organisaties op het terrein van het onderwijs voor om het onderwijsbudget te verdubbelen en te brengen op zeven procent van het bruto nationaal product. Daarmee zou eindelijk de kwaliteit van het onderwijs zichtbaar verhoogd kunnen worden. Het is een voorwaarde, zo zegt bijvoorbeeld het Forum voor Onderwijs en Menselijke Ontwikkeling, om de armoede goed te kunnen bestrijden. En er zijn middelen voor, vinden de organisaties: via belastingmaatregelen, via herstructurering van de binnenlandse schuld, via een andere bestemming van de gelden die parlementsleden krijgen voor eigen gebruik. En de Coordinadora Civil, de grootste club van maatschappelijke organisaties, stelt voor om het aantal parlementsleden en magistraten van Hoge Raad, Kiesraad en Rekenkamer te verminderen. In Bolivia, een land even arm als Nicaragua, ligt het onderwijsbudget op ruim zeven procent van het bnp.

Minister De Castilla erkent dat zijn budget te laag is, maar ziet geen kans om het drastisch te verhogen. Hij deelde mee dat voor het komend jaar een verhoging wordt voorgesteld, maar kon niet zeggen hoeveel omdat die informatie alleen intern nog bekend mag zijn.

Johan Biemans

Reageer!

Vanuit de Stedenband Tilburg-Matagalpa zijn we erg begaan met het onderwijs in onze Nicaraguaanse zusterstad. In zijn algemeenheid delen we de zorgen die veel leerkrachten hebben wat betreft de onderwijskwaliteit, de noodzaak van meer leermiddelen en een goede opleiding. Recentelijk staat er een maatregel ter discussie van de minister om de mogelijkheid te openen kinderen in de eerste jaren van de basisschool te laten blijven zitten (zie bijgaand artikel van Johan Biemans).

Twee meningen staan lijnrecht tegenover elkaar. Wie van de Tilburgse onderwijsspecialisten wil hierover zijn of haar licht laten schijnen als reactie op zo'n maatregel. Een uitnodiging dus voor schriftelijke bemoeizucht, goed voor een pittige discussie hier in Tilburg als uiting van betrokkenheid met onze Matagalpese vrienden/innen.

Mail naar: marian@tilburg-matagalpa.nl

Toon Oomen

Reageer!

Gerealiseerde projecten in 2007

We zijn alweer een heel eind gevorderd in het jaar 2008. Dit betekent dat de meeste verslagen over de projecten die in 2007 zijn uitgevoerd in Matagalpa nu wel binnen zijn. Op het vorige projectenoverzicht in de ¡Cómo No! (over het jaar 2006) kregen we positieve reacties. Daarom hier opnieuw een verantwoording van de via onze Stedenband ingezamelde gelden. Deze werden deels verdubbeld door het programma Caminando Juntos (HIVOS) en deels door de KPA-regeling van het ministerie. Het Landelijk Beraad Stedenbanden beheert beide programma's. Niet alle donaties worden echter verdubbeld; beide commissies stellen steeds strengere eisen aan de inhoud en de duurzaamheid van de projecten. Een van de doelen van de Stedenband blijft echter het ondersteunen van groepen kansarme inwoners in onze zusterstad. Daarom voldoen niet alle projecten aan de huidige eisen om in aanmerking te komen voor verdubbeling.

Onderwijs • Vrouwen en gezondheid • Milieu • Economische ontwikkeling >>

yogales in nieuwe ruimte Casa Materna
foto: Els van der Meulen

Gerealiseerde projecten in 2007

Onderwijs

- Plattelandschool Las Limas -44 leerlingen- lesmaterialen en leermiddelen: 829 dollar
- Plattelandschool Samulali -135 leerlingen- opzetten van een kleine bibliotheek: 2108 dollar
- Plattelandschool Fray Bartolomé de las Casas -735 leerlingen- lesmaterialen en meubilair: 2154 dollar
- Plattelandschool Jucuapita -40 leerlingen- lesmaterialen en leermiddelen: 698 dollar
- Plattelandschool Tepeyac -120 leerlingen- lesmaterialen: 1050 dollar
- Basisschool Arturito Mendoza -317 leerlingen- lesmaterialen en meubilair: 1721 dollar
- Plattelandschool Limixto -130 leerlingen- lesmaterialen en leermiddelen: 1099 dollar
- Basisschool El Tambor -400 leerlingen- leermiddelen en sportartikelen: 1418 dollar
- Plattelandschool Jucuapa Abajo -180 leerlingen- leermiddelen: 843 dollar
- Basisschool El Palacio -35 leerlingen- lesmaterialen en leermiddelen: 1487 dollar
- Basisschool Juan XXIII -416 leerlingen- uitbreiden van de bibliotheek: 1354 dollar
- Basisschool Sabadell -375 leerlingen- sport- en cultuurproject: 1904 dollar
- Basisschool Once de Septiembre -549 leerlingen- aanleg van een klein sportveld: 3578 dollar
- Basisschool Solingalpa -660 leerlingen- verbeteren en deels overkappen schoolplein: 8237 dollar
- Basisschool voor speciaal onderwijs Amistad -350 leerlingen- computers voor speciaal onderwijs: 3627 dollar
- Plattelandschool El Tuma -820 leerlingen- bouw van een ruimte voor de bibliotheek: 6220 dollar
- Beurzen voor docenten/vakbondsleden: 6478 dollar
- Actualiseringscursus voor docenten basisonderwijs: 7741 dollar
- Edismat - laatste jaar ondersteuning leerwerkplaatsen: 3500 dollar

Vrouwen en gezondheid

- Casa Materna - bijdrage aan opvang en voorlichting van 800 vrouwen per jaar: 3325 dollar (geen verdubbeling)
- Casa Materna - inrichting cursusruimte (met dank aan Mill Hill en Wilde Ganzen): 5804 dollar
- Sportproject - opleiding van sportleraren (m/v) aan de UNAN: 2000 dollar
- Dovenvereniging - scholing van ouders en familieleden en aanschaf materialen: 4114 dollar
- FUNAC - voorlichting over borst- en baarmoederhalskanker in wijken van de stad: 3600 dollar
- Cuenta Conmigo psychiatrieproject - huisbezoeken, bijeenkomsten en workshops: 3600 dollar (geen verdubbeling)

Milieu

- Movimiento Comunal - milieu-educatie en promotie van alternatieve energie: 5000 dollar

Economische ontwikkeling

- Krediet voor koffieboeren via de coöperatie Cecocafen, deel 1 - overdracht van kennis, ontpulpmachines en generatoren ten behoeve van productieverbetering van 20 boerenfamilies van de coöperaties Carlos Fonseca en La Esperanza: 9500 dollar

Wij danken alle donateurs en organisaties die bijdroegen of geld inzamelden!

Miranda van der Klaauw

Besteding gelden wateroverlast

De besteding van de gelden die zijn ingezameld na de wateroverlast van oktober vorig jaar is vertraagd. Bovendien wordt het geld anders besteed dan wij toen dachten. Dit is in overleg met onze partners in Matagalpa en de verdubbelers¹ in Nederland bepaald. Het gaat om de besteding van in totaal ruim 59.000 euro.

De reden van de vertraging is dat de verdubbeling van de gemeente Tilburg pas vrij laat op onze rekening stond en de gemeente Matagalpa nog geen specifieke begroting voor de herbouw van de brug had overlegd. Daarnaast kreeg de gemeente Matagalpa de kans om via het FISE (een Nicaraguaans fonds voor sociale projecten) de brug sneller te bouwen. Vervolgens vroeg men aan ons of wij de renovatie en bescherming van het naast de rivier gelegen Parque de los Monos (Apenpark) wilden financieren. Het park is door de overstromingen flink beschadigd en om nieuwe schade te voorkomen wil de gemeente bovendien een soort kade bouwen. Het Parque de los Monos is drie hectare groot en is voor de stad een belangrijke plek. Veel families bezoeken het park in de weekenden of op andere vrije dagen. Er staan speeltoestellen, er is een kleine dierentuin en er is veel groen. Ook is er een dependance van de bibliotheek gevestigd en ligt het in 2004 door Gon Mevis geopende Plaza Tilburg in het park.

¹ Dit zijn het Landelijk Beraad Stedenbanden en de NCDO namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking met het programma KPA.

Parque de los Monos
foto: internet

Onderwijzers weer naar Matagalpa

Komend voorjaar -in april en mei- gaat er weer een onderwijsdelegatie naar Matagalpa. Om het jaar vertrekt er een groep docenten naar onze zusterstad om lesmethoden uit te wisselen, workshops te geven, studiedagen te organiseren en informatie mee terug te brengen. Docenten van verschillende scholenbandscholen zijn al druk bezig met de voorbereiding van de reis. In 2009 bestaat de Stedenband 25 jaar en daar wordt ook in Matagalpa veel aandacht aan besteed. Naast werken zal er ook veel te vieren zijn.

Geboortebos

Caña Fístula, Melina, Gavilán, Borbona, Malinche Japonés, Madroño, Pino Oocarpa ... We vonden er geen vertaling voor in onze woordenboeken, maar het is duidelijk dat het soorten bomen zijn die in het Geboortebos in Matagalpa zijn geplant. Op 18 juni van dit jaar was daar de eerste plantdag. 1200 bomen werden er geplant 'met drie ballonnen en drie meter afstand tussen elke boom'.

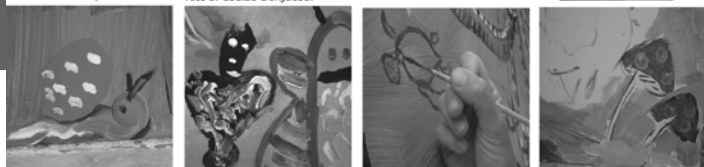
In het Tilburgse Geboortebos zijn in maart 2007 al de eerste bomen geplant. Het doel van de bossen is om op symbolische wijze tot uiting te brengen dat elk kind moet kunnen opgroeien in een gezonde groene wereld. Het bijzondere aan het project is, dat de gemeente Tilburg ervoor zorgt dat er in Matagalpa tegelijkertijd ook een Geboortebos ontstaat.

Op zaterdag 8 november zullen er in het Tilburgse Geboortebos (vlak bij het Noorderbos) door ouders weer nieuwe bomen geplant worden. De plantdag krijgt een feestelijk tintje, mmm ... beschuit met muisjes!

Vuelta 2008
op de zonnige zondag van 28 september
murales maken bij Joost en Marleen

foto's: Louise Donjacour

Theatergroep in Tilburg

In juni was de Nicaraguaanse theatergroep MOVITEP te gast in Tilburg. Een leuke bijkomstigheid was dat de meeste acteurs afkomstig waren uit Matagalpa. De groep kwam met een stuk over onderwijs en maakte daarmee duidelijk hoe belangrijk het is voor kinderen om naar school te gaan. Er werd gebruik gemaakt van humor en muziek, maar ook de ernst van het probleem (een kwart van de kinderen in Matagalpa gaat niet naar school) werd duidelijk gemaakt. Heel speciaal was dat de acteurs meerdere Nederlandse woorden hadden geleerd, om het stuk begrijpelijker te maken voor het Nederlandse publiek. Er waren uitvoeringen op het ROC (locatie Wandelboslaan), bij het Beatrix College, op een aantal basisscholen en tijdens Festival Mundial (bij Tilburg Plaza). Tevens trad MOVITEP aan bij de opening van het Huis van de Wereld. Nogmaals dank aan iedereen die deze kleine Tilburgse tournee mogelijk maakte!

De tournee langs diverse steden in Nederland werd mogelijk gemaakt door het Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland Nicaragua en HIVOS.

Jubileum

De Stedenband bestaat komend jaar -in 2009- 25 jaar. Er wordt al druk vergaderd over wat er allemaal moet gebeuren en de voorbereidingen daartoe worden al in gang gezet. In de volgende *¡Cómo No!* kunt u meer lezen over de activiteiten en festiviteiten ter gelegenheid van ons 25-jarig jubileum in Tilburg! Iedereen die wil helpen is welkom en als iemand nog een leuk idee heeft ... kom maar op!

Campagne voor legalisering van abortus Nicaraguaanse feministen aangeklaagd

Negen activisten van de Nicaraguaanse vrouwenbeweging -die mede door Hivos wordt ondersteund- zijn in november 2007 aangeklaagd door de Asociación Nicaragüense Pro Derechos Humanos (Nicaraguaanse Associatie Voor Rechten van Mensen). Ze zouden zich schuldig hebben gemaakt aan 'nalatigheid' en 'verzwijging' in de rechtszaak over Rosita, het negenjarig meisje dat zwanger was van haar stiefvader en een abortus onderging. Tot grote woede van de katholieke kerk steunden de feministen destijds de abortus. De associatie heeft nauwe banden met de katholieke kerk én met Daniel Ortega. Volgens de vrouwenbeweging heeft Ortega de Officier van Justitie opdracht gegeven de vrouwen snel te veroordelen. Reden: de aangeklaagden zouden jaren geleden Ortega's stiefdochter hebben gesteund nadat zij hem beschuldigd had van langdurig seksueel misbruik. Nicaraguaanse voorvechters voor vrouwenrechten noemen de aanklacht een wraakzuchtige poging om hun beweging in diskrediet te brengen. Als de vrouwen veroordeeld worden, brengt dat volgens hen de democratie ernstig aan het wankelen.

In Latijns-Amerika voeren vrouwenorganisaties een gezamenlijke campagne genaamd '28 de septiembre' voor legalisering van abortus.

bron: *Hivos magazine*, maart 2008

theatergroep op het ROC
foto's: Francine van Werde

theatergroep op het Beatrix College

Muurschilder uit Nicaragua bezoekt Tilburg

Op uitnodiging van het Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland-Nicaragua was de Nicaraguaanse muurschilder Katy Centeno twee maanden in Nederland en ging aan het werk in acht steden. Van 27 september tot en met 4 oktober bezocht zij Tilburg. Katy maakte samen met leerlingen van obs de Blaak muurschilderingen. Het onderwerp van de schilderingen is één van de millenniumdoelen: schoon drinkwater en een beter milieu. Kinderen van de Blaak hadden ter voorbereiding prachtige tekeningen gemaakt van in Nederland voorkomende dieren. Katy zorgde voor schetsen van Nicaraguaanse dieren. Door ze samen met de kinderen op de muurschilderingen te zetten werden vriendschap en uitwisseling tussen de twee culturen verbeeld.

Rozenactie

De rozenverkoop door de gezondheidsgroep tijdens de -enigszins vochtige- Tilburgse Ten Miles was een succes. Dit lustrum (vijf jaar) leverde een recordopbrengst op van ruim 2300 euro. Dit recordbedrag kwam op een bijzondere manier tot stand. Rosalie, Wieneke en Jesse (mede namens Martijn) kochten vier rozen en rekenden af met duizend euro! Een bedrag dat door familie, vrienden en kennissen bijeengebracht werd voor het project Cuenta Conmigo. Een geweldige verrassing!

tijdens onthulling muurschilderingen op obs de Blaak
foto's: Herman Fitters

tijdens de boekenmarkt
foto: Paul Roborgh

Boekenmarkt

Zondag 30 augustus was het prachtig weer met volop zon. Daar hadden we geluk mee tijdens de Tilburgse boekenmarkt *Boeken rondom het paleis* die dit jaar voor de elfde keer werd georganiseerd. De werkgroep milieu was die dag al vroeg uit de veren om de vele dozen boeken naar de marktkraam te slepen ... en te verkopen. Dat laatste viel niet altijd mee, want hoewel onze boeken niet duur waren, werd er flink afgepingeld. Uiteindelijk viel de opbrengst toch erg mee: zo'n 400 euro -evenveel als vorig jaar- voor het milieu-educatieproject in Matagalpa. Alle helpers: bedankt!

tussenstop tijdens de Vuelta a Matagalpa
foto: Louise Donjacout